

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

BRÁNY

Autorská environmentální tvorba ve volné krajině

The Gates. Environmental Creation in the Landscape.

Vypracoval: Jana Práznovská

Vedoucí práce: Mgr. Karel Řepa, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/19 98 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 27. 4. 2013

.....
podpis studentky

Poděkování

Především děkuji vedoucímu své diplomové práce Mgr. Karlu Řepovi, PhD., za cenné rady a připomínky při zpracovávání práce. Dále velmi děkuji celé své rodině za podporu a trpělivost a všem ostatním, kteří se podíleli na sepsání této diplomové práce.

Anotace

PRÁZNOVSKÁ, J. *Brány. Autorská environmentální tvorba ve volné krajině*. České Budějovice 2013, Diplomová práce.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy.

Vedoucí práce: Mgr. Karel Řepa, PhD.

Klíčová slova: Brána, architektura, symbol, náboženství, mytologie, land art, estetická výchova, environmentalismus

Předložená diplomová práce se věnuje objektu brány. V teoretické části analyzuje tento stavebně-kulturní prvek především z hlediska architektonického, zaměřuje se na vznik brány, její vývoj v průběhu staletí, na popis nejznámějších a nejslavnějších světových i českých bran. Brána je v práci charakterizována také jako symbol spojovaný s různými významy napříč rozmanitými kulturními kontexty. V praktické části je dále prezentována realizace autorského fotografického projektu Brány do minulosti. Text představuje také stručné pojednání o vztahu estetické výchovy k environmentální umělecké tvorbě a rozvádí její potenciál pro humanitně orientované vzdělávací cíle.

Synopsis:

The Gates. Environmental Creation in the Landscape.

Key Words: Gate, Architecture, Symbol, Religion, Mythology, Land Art, Aesthetics, Environmentalism.

The submitted work deals with the topic of the gate. The theoretical part analyses this structural and cultural feature, particularly from its architectural point of view, and focuses on the origin of gateway, its evolution throughout the centuries, and on the description of the best known and most famous gates, both throughout the world and in the Czech Republic. In the thesis, the gate is characterised as a symbol with different meanings in various cultural contexts. The implementation of the author's photographic project entitled "The Gates to the Past" is further presented in the practical part of the work. The text also describes a brief essay on the relation of aesthetic education to the environmental artistic works and develops its potential for educational goals emphasizing humanistic objectives.

OBSAH:

ÚVOD.....	8
-----------	---

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Fenomén brány ve výtvarné kultuře.....	11
1.1 <i>Funkce bran</i>	12
1.2 <i>Typy bran a jejich stavební rozbor</i>	13
1.3 <i>Život uvnitř brány</i>	15
1.4 <i>Přední světové brány</i>	17
1.5 <i>Přední světové oblouky</i>	23
1.6 <i>Významné české brány</i>	25
2. Brána jako symbol a psychologický jev.....	30
2.1 <i>Význam brány v náboženství a mytologii</i>	30
2.2 <i>Fenomén pekelných bran</i>	33
3. Vztah environmentální tvorby a estetické výchovy.....	37
3.1 <i>Estetická výchova</i>	38
3.2 <i>Environmentalismus, environmentální tvorba a vzdělávání</i>	39
3.3 <i>Land Art</i>	41

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1. Intermediální projekt Brány do minulosti.....	48
1.1 <i>Námět a idea</i>	49
1.2 <i>Historické kontexty projektu</i>	50
1.2.1 <i>Vybrané historické objekty</i>	53
1.3 <i>Technická příprava</i>	55
1.4 <i>Fotografický cyklus Brány do minulosti</i>	58

ZÁVĚR.....	61
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	63
PŘÍLOHY.....	68

ÚVOD

Je obdivuhodné, kolik významů má v sobě ukryto jediné slovo a zároveň téma mé diplomové práce – brány. Branou se tradičně označuje architektonický prvek vstupního objektu, tento pojem se však v přenesených významech může vázat také na další jevy viditelné i neviditelné. Práce se proto snaží analyzovat pojem „brány“ z různých nabízejících se úhlů pohledu.

Diplomová práce obsahuje teoretickou a praktickou část. V teoretické části budou popsány brány materiální, v jejich nezaměnitelné architektonické podobě, jako nedílná součást každého města, v mnoha významech, funkcích a souvislostech. I brány pomyslné mají v práci své místo, pro mnoho odvětví se tento pojem stal určitým znakem nebo pojmenováním jevů a situací.

Dále představím environmentalismus, který bourá zdi stavěné po staletí mezi člověka a přírodu. Především environmentální tvorba a výchova se stává vzhledem k necitlivému přístupu k životnímu prostředí v posledních desetiletích nutností. Může být branou mezi světem přírody a světem kultury. V současné době se environmentální výchova stává součástí učebních osnov. Jedním ze způsobů jejího přiblížení jak dětem, tak dospělým, je environmentální umělecká tvorba, proto jsem ji zvolila pro praktickou část diplomové práce.

V praktické části práce je poukázáno, jak je možné prezentovat pro člověka na první pohled obyčejné, neměnicí se objekty, které už se za ta léta staly skoro přirozenou součástí přírody. Ale ne vždy tomu tak bylo, v poslední době se vztah člověka a kulturní historie velmi změnil. Lidé začali přehlížet spoustu objektů souvisejících s historií naší země. Přestali si uvědomovat, že s každou památkou, která je zapomenuta nebo ztrácí lidskou pozornost, se nám vytrácí kus dějin naší země. Proto jsem se v této práci pokusila oživit tyto památky natolik, aby si jich lidé opět začali více všimnout a uvědomovat si jejich existenci a třeba i pomohli při jejich rekonstrukci či částečném zachování, nebo alespoň aby nenapomáhali postupnému „rozkladu“ a ničení jak okolní přírody, tak

samotné památky. Využila jsem proto jeden z prostředků environmentální tvorby, umělecký směr land art, jako stěžejní formu výtvarného média v praktické části práce. Land art nabízí pohled na jednoduché krásy přírody, které jsou všude kolem nás - původní, nenápadné, nedotčené a často opomíjené. Když se povede objekt zdokumentovat za specifických podmínek, zdůrazní se estetické a zajímavé prvky, které nejsou na první pohled patrné; a rázem vznikne podnět, který nás vede k úvahám a zamyšlení se nad krásami, které nám příroda nabízí.

Zaujala mě tvorba umělců, jako např. Waltera De Marii, Christa a Jean-Claude , Andyho Goldsworthyho především však českého umělce Jana Pohribného. Nad jejich objekty stojíme v úžasu a snažíme se pochopit, jak vznikly. V práci bude využita jedna z mnoha možných metod – vyfocení předmětu na dlouhý expoziční čas s nasvícením instalovaných objektů. Ráda bych přiblížila, jak je možné využitím fenoménu světla zachytit v několika vteřinách krásu a život ve věcech, které jsou na první pohled obyčejné a neměnné, nezajímavé. Pokusila jsem se o zachycení pomíjivosti okamžiku v jeho zhmotněné podobě pomocí fotografie, která už téměř dvě staletí slouží jednak k zdokumentování reálné skutečnosti a stejně tak i k rozličným iluzivním a expresivním funkcím.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Fenomén brány ve výtvarné kultuře

Bránu můžeme charakterizovat jako komunikační prvek, umožňující průchod obrannou linií do nitra opevněného celku. Už od pradávna si lidé chtěli svá města a majetek chránit. Proto byly nejčastějším způsobem obrany hradby a určité přehrazení pěšího vstupu. Později k jeho uzavření byla použita právě brána. Podle toho, jak velké bylo město a jeho opevnění, se stavěl i počet bran. Některá města mají bránu pouze jednu, ale většina měst jich má více. Příkladem mohou být keltská oppida nebo slovanská hradiště.¹ Brána často sloužila k demonstraci bohatství „vyvolených“, kteří po celé generace vytvářeli architektonickou podobu svého panství a využívali tento stavební prvek jen pro prezentaci svého majestátu. V mnoha případech se motiv brány stal i součástí rodových a městských erbů, což vypovídá o důležitosti tohoto motivu ve výtvarné kultuře. Stala se také vděčným tématem a předlohou pro malíře, sochaře, stavitele a ostatní umělce. Příkladem může být dílo Augusta Rodina – Brána pekel (obr. 1).

Pod pojmem brána si z architektonického úhlu pohledu vybaví většina z nás středověké město s dokonalým městským opevněním, jehož nejdůležitější součástí byla městská brána. Ta představovala v obranném systému města vždy ten nejslabší článek, a proto bylo důležité ji velice důkladně zabezpečit. Každá z bran byla jedinečná svým zabezpečovacím systémem, uměleckým provedením a umístěním v složitém opevňovacím komplexu. Existují brány mnohem starší, než jsou ty středověké, například nejstarší brány k umožnění přístupu do opevněných lidských sídel se objevují už od počátku starověku na Předním východě a ve Středomoří.² Jedny z nejstarších bran nacházejících se na našem území začaly vznikat už kolem roku 500 př. n. l. Příkladem jsou brány keltských oppid. Jejich funkcí bylo většinou bránit samotné město, až v pozdějších dobách se brány stavěly i za jiným účelem.

---

¹ Srov. FIŠERA, Z. *Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 9-14

²Srov. Tamtéž s. 11

1.1 Funkce bran

Jedním z nejdůležitějších úkolů, který měla plnit každá brána, bylo chránit objekt, kterému náležela. Zároveň byla nejzranitelnějším stavebním prvkem, proto se už v dávných dobách, přesněji řečeno ve starověku, stavitelé snažili o konstrukci důmyslných systémů, které by odolaly útokům nepřátel.³ Součástí často složitých fortifikačních systémů byly brány, které neplnily pouze funkci zabezpečeného vstupu do objektu. Brána je vnímána i jako stavební prvek, který je patrný příchozímu na první pohled; proto mimo jiné brána sloužila jako prezentace samotné stavby. Její provedení napovídalo návštěvníkovi, jak bude nejspíš vypadat celé město uvnitř, zda se jedná o město chudší, nebo bohaté apod.⁴

Konstrukce a využívání bran se v průběhu času mění. Postupně se zdokonalují původní prostá vrata v palisádě nebo hradbě, ta jsou později vybavena ochozem, věží, příkopem padacím mostem atd. V době největší nouze, například za třicetileté války, se městské brány pro jistotu zazdívaly. Nejsložitější systémy jsou stavěny v raném novověku, kdy dochází ke změně systému obrany země – hradby už neslouží pouze k obraně města, nýbrž vybraná města se stávají sídlem ozbrojených jednotek a jsou proto mohutně opevněna proti dobytí. Brány takových měst bývají komplexní zařízení, vybavené barbakánem (předsunutou obranou, umožňující krýt hlavní bránu) a systémem několika za sebou jdoucích bran.⁵ Příkladem je rozlehlý pevnostní komplex Josefov.

Hlavní brány měst a hradů jsou často spojeny s věží, na níž stojí hlídka, která varuje obyvatele před požárem nebo útokem nepřátel. K tomuto účelu bývá strážní věž vybavena zvonem, kterým se bije na poplach. Brána je pak často sídlem městské stráže nebo zbrojnicí. Tyto místnosti se v pozdějších

---

³ Srov. DURDÍK, T. Encyklopedie českých hradů. Nakladatelství LIBRI, 1995. s. 67-68

⁴ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 14

⁵ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 19

staletích, kdy už nebyly využívány, často stávaly sídlem řemeslných dílen, protože řemeslník sídlící na okraji města nerušil obyvatele hlukem a snižovalo se tím nebezpečí požáru. Brána jako vstup do města sloužila také jako místo, kde se vybíralo mýtné. Osoby, které se pokoušely vstoupit do města jinudy než branou, se proto ihned stávaly podezřelými a ještě v 16. století hrozil za neoprávněný vstup do města trest smrti.⁶ Problémy také často nastávaly v případech, že se některá menší branka dostala do soukromých rukou – takový vlastník pak mohl do města vpouštět neproclené zboží. Města s takovými vlastníky vedla soudní spory, které někdy končily trestem zadržování branky.⁷

Brány jsou zpravidla první objekty, které cestující, kteří vstupují do opevněného sídla, uvidí. Proto bývají často budovány tak, aby zdůraznily bohatství a možnosti jejich zřizovatele. Brány pak bývají bohatě zdobené (např. Staroměstská mostecká věž). Některé brány uvnitř obcí pak téměř zcela postrádají obrannou funkci a zůstává pouze jejich funkce oddělení vnitřní plochy - například v období středověku bylo časté hlavně ve větších městech, aby brána oddělovala židovskou čtvrť od jiných částí města. Hodně bran sloužilo pouze ke zdůraznění vstupu – např. brány do parku nebo na hřbitov.⁸

1.2 Typy bran a jejich stavební rozbor

Stejně tak, jako různé typy staveb můžeme zařadit do jednotlivých uměleckých stylů, můžeme i brány dělit podle určitých typů. Mnoho bran prošlo za svou existenci značnými rekonstrukcemi, proto se jejich typové rozdělení v průběhu let měnilo, a tak vznikaly poměrně složité komplexy, které měly třeba i tři brány umístěné za sebou.

Prvním typem bran byla pouze vrata zabudovaná do dřevěného plotu, který sloužil jako obranný prostředek. Takové brány vznikaly především na

---

⁶ HOFFMANN, František. *České město ve středověku*. Praha:Panorama, 1992. s. 154

⁷ FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 22

⁸ Srov. Tamtéž s. 9-13

začátku 13. století a byly prozatímním řešením, protože se většinou tento typ přestavoval na bránu zděnou (obr. 2). Druhým typem je brána, která náleží, věži či budově, které jsou součástí palisády, nebo zděné stavby. Často se skládá z průjezdu a portálů po obou stranách. Tato brána je samozřejmě už pokročilejší a účinnější oproti bráně předchozí (obr. 3). Kulisová brána - třetí typ bran - většinou pouze přepažovala průchod ulicí a tvořila součást městské hradby. Takovou bránu měl například i hrad, později přestavěný na zámek v Horšovském Týně⁹ (obr. 4). Velmi podobným byl další typ brány doplněný pouze o věžičku nad branou, ta sloužila jako pozorovatelná (obr. 5).

Dalším typem, tentokrát z období baroka, jsou brány postavené ze dvou pilířů, odtud jejich název pilířové, zajištěné buď železnými, nebo i dřevěnými vraty. Tyto brány většinou nahrazovaly zničené brány gotické. K nové stavbě se využívalo často původní zdivo zbořených bran. V některých případech byly tyto brány i zcela dřevěné (obr. 6). Nejrozšířenějším a nejobvyklejším typem byla brána v podobě jednoduché věže s průjezdem, zapojena do hradební linie. Tyto brány vznikaly od středověku až po novověk (obr. 7).

Už složitějším typem byla vnitřní brána s věží, opatřena takzvaným předbraním. To mělo čtvercový nebo obdélníkový tvar a v jeho čele se nacházela další brána (obr. 8). Vylepšením předchozího typu byla ta samá brána s věží, ale oproti předchozímu typu měla navíc věž, či budovu se vstupní branou. Předbrání u tohoto typu vznikalo většinou později, než vnitřní brána, což může dokládat odlišný styl obou bran (obr. 9). Brány se také hojně stavěly mezi dvěma hranolovými věžemi. Jednalo se o bránu kulisovou, která obsahovala i hradební ochoz (obr. 10). Podobným typem je brána doplněná polokulatými baštami, které jsou opatřeny dvěma podlažími střílen (obr. 11).

Později se stavěly skupiny tří bran, které byly rozděleny pro pěší a vozy, to byly dvojice bočních branek a brána pro vozy, což byla pevnostní brána s hlavním průjezdem. Tyto brány byly typické pro bastionové opevnění (obr. 12). Pro toto opevnění byl typický ještě jeden typ bran, a to vnější

---

⁹ Srov. DURDÍK, T. Encyklopedie českých hradů. Nakladatelství LIBRI, 1995. s. 102 - 103

pevnostní brány umístěné v takzvaném ravelinu. Tato skupina bran byla typická především pro samostatné pevnosti (obr. 13). Spíše jako součást obrany pevnosti byly pevnostní výpady. Jednalo se o stavební komplex s branami, který sloužil k náhlým útokům proti nepřítelům obléhající pevnost (obr. 14).

Posledním zde zmíněným typem byly brány jako součást kamenných středověkých mostů, takzvané mostní brány s věží. Jejich funkcí bylo bránit vstup na most nebo přímo samotné město. To, jakou část bránili, se odvíjelo od jejich umístění. Buď byly umístěny na konci, nebo na začátku mostu, ale mohly být i na obou jeho stranách¹⁰ (obr. 15).

1.3 Život uvnitř brány

V dřívějších dobách, především v období středověku a po 17. století, byly brány vnímány jako posvátné místo, kterého si všichni občané města, ale i nově příchozí, nesmírně vážili; jednalo se o jeden z hlavních symbolů města. V té době dostal každý, kdo se chtěl uvnitř bran dopouštět jakýchkoliv výtržností, jeden z nejvyšších trestů. Aby byly brány hlídány proti takovým výtržníkům, museli je hlídat různí městští služebníci. Jednalo se především o branné, strážné, hlásné a věžníky.¹¹

Velmi váženou a zároveň jednou z nejdůležitějších osob byl branný. Aby se mohl někdo stát branným, musel absolvovat zkoušku postřehu, bystrosti a především také poctivosti.¹² Branný musel být též fyzicky velmi zdatný, umět číst, psát, počítat a samozřejmě musel mít velký přehled o celém městě. Nejprve byl branný přijat pouze na zkoušku, aby se zjistilo, zda je schopen vykonávat tuto profesi. Nejčastěji byli na tuto pozici přijímáni vojáci, měli totiž velikou výhodu v tom, že uměli zacházet se zbraněmi. Jakmile se branný osvědčil, složil závaznou přísahu před radou města a nastoupil do své funkce. Přesně tak, jako se lišilo zdobení bran v různě bohatých městech, tak

---

¹⁰ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 14-16

¹¹ Srov. Tamtéž s. 21

¹² Srov. HOFFMANN, František. *České město ve středověku*. Praha:Panorama, 1992. s. 160

byla odlišná i práce branného. Kromě bohatosti města se povinnosti branného lišili i tím, zda byla zrovna doba míru či doba válek. Jednou z hlavních povinností branného bylo zavírat a otevírat bránu podle přesně určených hodin na ranní otevření a večerní zavření.¹³ Klíče od brány potom musel každý večer odevzdávat a ráno si je zase vyzvedávat u představitele města.¹⁴ Pokud chtěl někdo vstoupit do města po uzavírací době, musel mít vždy povolení od radních daného města. Toto nařízení platilo ale pouze v dobách míru, ve válečném období radní vstup po uzavření většinou vůbec nepovolovali. Další z náplní práce branného bylo vybírání cla od příchozích, ti vždy museli oznámit brannému, jak se jmenují a jaký je účel návštěvy města.¹⁵ Kupec si musel v bráně koupit kolky nebo cejchy, kterými prokazoval úhradu cla za dovezené zboží. Často byla součástí brány závora zvaná šraňk, jejíž poškození se přísně trestalo.¹⁶

Clo, které se v bráně vybíralo, sloužilo na různé opravy, které byly ve městě potřeba, především ale na opravu právě městské brány. U většiny měst zpravidla v sobotu se vybrané peníze odevzdávaly na radnici, tam po přepočítání dostal branný také svůj podíl. Vybírání cla se ale neobešlo bez problémů, týkalo se to především malých a postranních bran, kterými se do města dostávalo neproclené zboží. Spousta bran právě z tohoto důvodu byla zazděna. Mezi další povinnosti branného patřilo sledování okolí či okolních měst z vyššího patra brány. Střežil tak město před nepřítelem. V případě, že vypukl ve městě požár, musel branný buď zazvonit na zvon, který bráně náležel, nebo vyvěsit červený prapor na věži, která byla velmi často součástí brány.

Branný měl i tu pravomoc nepustit do města každého z příchozích. Jednalo se například o podnapilé sedláky, žebráky nebo osoby, kterým byl už dříve vstup do města z nějakého důvodu odepřen. Existuje i mnoho případů, kdy byl branný napaden a zraněn. Paradoxem je, že napadení nepřicházelo od

---

¹³ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 22

¹⁴ Srov. HOFFMANN, František. *České město ve středověku*. Praha:Panorama, 1992. s. 160

¹⁵ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 22

¹⁶ HOFFMANN, František. *České město ve středověku*. Praha:Panorama, 1992. s. 161

opilých sedláků či žebráků, ale většinou od šlechticů, kteří se snažili branného podvést při placení cla. Ne všechny povinnosti branných byly důstojné. Byla i města, kde branný vyvážel jímky s nečistotami a výkaly. Ne vždy byl branný na svou práci sám, především ve velkých městech měl své pomocníky, kterým také přenechával tyto nedůstojné činnosti. Pomocníci byli také často potřeba při trzích a jarmarcích, tuto práci například vykonávala městská stráž, často ale také manželka branného. Město, které mělo u brány více služebníků, také dovolovalo, aby ti hlavní bydleli přímo v bráně. Mimo branných se jednalo například o střelce. Společnost si jich velice vážila, protože měli na starost palné zbraně, a to jak jejich údržbu, tak obsluhu v případě potřeby. Dalším z obyvatel bran byl takzvaný špehýř, tak se přezdívalo zvědům, pozorovatelům a průzkumníkům. V nejvyšším patře brány, v takzvaném hlásném patře, žil i s celou svou rodinou hlásný. Staral se o bezpečnost města a také ohlašoval čas buď troubením, nebo zpěvem. S branami se pojí i další služebníci jako je městská stráž, hudebníci apod., ale ti v branách nebydleli. Jen vykonávali činnost, která se týkala právě bran.¹⁷

1.4 Přední světové brány

Je těžké určit, které brány bychom měli zařadit k těm nejvýznamnějším. V práci jsou uvedeny brány, které jsou svým významem a z architektonického hlediska tak zajímavým stavebním prvkem, že jsou známé po celém světě.

Brána slunce - Bolívie (obr. 16)

Keltové byli jedním z národů, který se zabýval vědou o Slunci. Jako jedni z prvních obývali část čínské pouště Taklamakan a jejich stopy vedly přes Evropu až do Irsku. Vědomosti a inteligence tohoto národa byly na vysoké úrovni. Maurice Cotterell, zabývající se studiem záhad starověkých civilizací,

---

¹⁷ Srov. Fišera, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 21-23

je kladl na úroveň Mayů, Peruánců, Egyptanů a Číňanů. Každý z těchto národů uctíval Slunce jako tvůrce života. Z mnoha zajímavých uměleckých děl vytvořených předkolumbovskými civilizacemi je velice zajímavá především pověstná Brána slunce v archeologické lokalitě Tiahuanaco (Tiwanaku) v Bolívii, sídle vládnoucích elit impéria, a také poutní místo spojené s rituály pozorování hvězd a nebeských úkazů. Toto starověké město zaznamenalo největší rozvoj zřejmě ve 3. století n. l., první vesnice zde ale stály již před 3 500 lety. Bolivijský archeolog Arthur Posnansky dokonce dospěl k názoru, že „Tiahuanako vzniklo již v roce 15 000 př. n. l.“¹⁸

Dochované památky jsou úzce spojené s postavou legendárního bílého boha Viracochi (keltského vzezření), o kterém vyprávěly legendy místní indiáni. Bílý muž vysoké postavy činil při svém putování po vysokohorských stezkách směrem na sever zázraky, stal se pro ně „Stvořitelem všech stvořených věcí a Princem všech věcí, dávaje existenci lidem i zvířatům“¹⁹. Stal se místním bohem, místní obyvatelé mu vybudovali chrámy, vztyčili jemu podobné sochy a předkládali mu oběti. Viracocha je také ústředním motivem zobrazeným na pověstné Bráně slunce. Jedná se o 10 tunovou monolitickou porfyrovou bránu 2,8 m vysokou a 3,8 m širokou. Vlys v horní části zdobí 48 okřídlených figur kolem postavy znázorňující Viracochu.²⁰ Tento sluneční bůh je zde zobrazen bez vytaženého jazyka a jenom se čtyřmi prsty na ruce. To vybízí pozorovatele k hledání příčiny. Není jednoduché vysvětlit, jakým způsobem dojdeme k pochopení odkazu zašifrovaného do tohoto nestandardního zobrazení boha. Ale badatelé, popsaní v této kapitole, zabývající se studiem civilizací jižní Ameriky, dospěli k názoru, že různými proměnami obrazů Viracochy znázorněnými jednak na Bráně slunce a na sochách z Tiahuanaka podle pokynů (opět zakódovaných v jednotlivých zobrazeních), chtěli původní obyvatelé zanechat určitý odkaz pro moderního

---

¹⁸ Cotterell, M. *Keltské kroniky*. Nakladatelství PRAGMA, 2008. s. 208

¹⁹ Cotterell, M. *Keltské kroniky*. Nakladatelství PRAGMA, 2008. s. 195

²⁰ Srov. NEJEDLÝ, P. [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://www.cestomila.cz/clanek/487-tiwanaku-pod-ochranou-pachamamy-v-kolebce-jihoamericky-ch-indianu>

člověka. A to odkaz, že civilizace Tiahuanaka byla zničena, když se země převrátila na své ose.

Další funkci, kterou měla plnit Brána slunce v komplexu staveb a soch Tiahuanaka, je architektonicky vytyčit úhel shodný s náklonem zemské osy v době vybudování tohoto záhadného města a to opět podle zašifrovaných pokynů v jednotlivých zobrazeních Boha Slunce.

Ištařina brána - Babylon (obr. 17)

Ištařinu bránu se podařilo objevit a alespoň málo z města zachránit v letech 1899-1917 německé expedici v čele s archeologem Robertem Koldeweyem.²¹ Podařilo se mu také odkrýt zeď, která byla po obou stranách ulice, lemující příchod k bráně. Byla pokryta modrými glazovanými cihlami s vyobrazením šedesáti reliéfů lvů. Celkem ale tuto bránu zdobí přes 557 posvátných zvířat, kterými nejsou jen lvi, jako symbol boha Adada, ale i reliéfy babylonského draka zvaného Sirruš, jako symbol hlavního boha Babylonu – Marduka.²² Tento skvost nechal vystavět král Nabukadnesar II. k počtě bohyně Ištař.

Ištařina brána byla jednou z osmi bran babylonského města. Postavena byla zhruba roku 580 př. n. l. Brána se tyčila do výšky 23 m a byla součástí posvátné procesní cesty vedoucí do srdce tohoto města.²³ Nejčastěji se branou procházelo na babylonský Nový rok, kdy se pořádaly jedenáctidenní slavnosti zvané akítu.²⁴ Cesta vedoucí k bráně byla vydlážděna vápencovými dlaždicemi. Ve dvojité stavbě se dokonce ukrývalo i několik místností. Byla částečně zrekonstruována v Bergamském muzeu v Berlíně právě německým archeologem Robertem Koldeweyem.²⁵

---

²¹ WESTWOODOVÁ, J. *Atlas záhadných míst*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB, 1994. s. 90

²² Srov. WESTWOODOVÁ, J. *Atlas záhadných míst*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB, 1994. s. 92

²³ Srov. GRAHAM-DIXON, A. *Umění*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB, 2010. s. 42

²⁴ HUNTEROVÁ, E. *Nejstarší civilizace*. Nakladatelství NAKLADATELSKÝ DŮM OP, 1996. s. 79

²⁵ PALMER, D., JAMES, N., SPARROW, G. *Štěstí a sláva*. Nakladatelství FORTUNA LIBRI, 2009. s. 180

Brány v Sánčí – Indie (obr. 18)

Jedná se o čtyři překrásně vyzdobené brány vedoucí do velké stúpy ve vesničce Sánčí v Indii. Tórány, jak se branám také říkalo, patří k těm nejcennějším klenotům buddhistického umění. Měří skoro 10 metrů a jsou postaveny tak, aby každá mířila na jednu světovou stranu.²⁶ Tyto brány jsou ukázkou vysoké umělecké zdatnosti starověkých indických řemeslníků, protože složitost vyřezaných výjevů, zobrazující především momenty ze života Buddha, je patrná na první pohled.²⁷ Trojité podélné trámy i svislé sloupy doslova překypují množstvím lidských i zvířecích postav vytesaných do pískovce a udivují jemností detailů. Buddha není ani na jedné bráně zobrazen. Zastupuje ho symbol stromu, lotosu, kola, otisk bosých nohou nebo prázdný trůn.²⁸

Brána Tchian-an-men - Peking, Čína (obr. 19)

Nejznámější pekingský symbol se skládá ze tří čínských znaků, které znamenají „nebe“, „mír“ a „brána“. A právě díky poslednímu znaku se též tomuto skvostu přezdívá Brána nebeského klidu. Tento překlad však není přesný. Doslovně přeloženo: „Přijetí míru z nebe a upevnění dynastie“. Tchian-an-men je především známa díky mramorovým mostům, které se táhnou přes vnější Zlatou řeku. Každý z těchto mostů měl v dřívějších dobách svůj vlastní význam, hlavně při obřadech v jednotlivých dynastiích, které se v Pekingu vystřídaly. Mosty měly svá jména, která vystihovala jejich podstatu. Například most, který sloužil pouze císaři, se jmenoval Most císařské cesty, celá královská rodina mohla využívat most s názvem Korunní. Tato brána má i svou kopii – Dyanenmen – nacházející se také v areálu císařského paláce stejně jako

---

²⁶ Srov. MARTÍNKOVÁ, J. [online]. 2009 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW:<http://www.seniorum.cz/volny-cas/turistika/1267-svatyne-v-sanci>

²⁷ *Dějiny*. Nakladatelství Knižní klub, 2009. s. 125

²⁸ MARTÍNKOVÁ, J. [online]. 2009 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW:<http://www.seniorum.cz/volny-cas/turistika/1267-svatyne-v-sanci>

Tchien-an-men, ale v jeho severní části. Jméno této brány se překládá jako „Brána do světa míru“.²⁹

Západní brána - Canterbury, Anglie (obr. 20)

Středověké brány v anglickém městě Canterbury v hrabství Kent jsou symbolem tohoto města. Západní brána, měřící 60 stop, se nachází uvnitř městských hradeb v Canterbury a je největší branou v Anglii. Byla postavena v roce 1379 z pískovce a stále je ve velmi zachovalém stavu. Brána je živou součástí dnešní podoby města, protože jí prochází hlavní dopravní tepna.³⁰

Brány Dillí - Indie

Hlavní město Indie – Dillí, je jedno z největších a zároveň nejstarších měst na Zemi. Brány v Dillí byly postaveny v různých obdobích dějin za vlády různých dynastií, což je důvod, proč se liší jejich tvar i dekorativní prvky. Moderní brány Dillí se stavěly v rozmezí 8. - 20. století. Obecně se dělí podle doby, kdy vznikly, např. staré městské brány, neboli brány prvního města (731-1311), druhého města (1304) atd., až po osmé město (30. léta 20. století). Bohužel, v současnosti je dochovaných již pouze 13 bran, ostatní byly zničeny nebo se dávno rozpadly.³¹

Bab el-Mansour – Meknés, Maroko (obr. 21)

Nachází se na náměstí el-Hdim a je hlavní dominantou jednoho ze čtyř královských měst Meknésu. Jejím tvůrcem byl původem křesťanský architekt El-Mansour, který konvertoval k islámu. Stavba byla dokončena roku 1732, pět let po smrti sultána Ismaila Muláje, a patří k nejúchvatnějším vstupním branám marockých královských měst. Hlavní vchod brány se otvírá

---

²⁹ Srov. [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://gates-sveta.cz/pekin/38-pvod-jmna-tchien-an-men.html>

³⁰ [online]. 2011 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://gates-sveta.cz/zapad/27-zpadn-brna.html>

³¹ Srov. [online]. 2011 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://gates-sveta.cz/dilli/17-brny-v-dill.html>

jen při slavnostních příležitostech. Pro vstup do Mediny je možno využít postranní vchod.³²

Braniborská brána - Berlín, Německo (obr. 22)

Brána je raně klasicistní stavba, nacházející se v centru samotného Berlína. Můžeme říci, že se jedná o symbol, který město charakterizuje. Připomíná do jisté míry Propyleje na Akropoli v Athénách. Byla vystavěna v letech 1788 – 1791 a má 5 průjezdů, z nichž středové jsou poněkud širší. Dříve se jednalo o bránu městskou, kde se vybíralo mýtné.³³ Toto stavitelské dílo stojí na Pařížském náměstí a ukončuje ulici Pod lipami (Unter den Linden). Brána je korunována asi pětimetrovou měděnou sochou, kvadrigou, představující okřídlenou bohyni vítězství Viktorii, která řídí vůz, tažený čtyřmi koňmi.³⁴ Brána ale byla dlouhých 8 let bez této vzácné sochy. Mohl za to Napoleon Bonaparte, který po dobytí Berlína nechal sochu snést a přestěhovat do Paříže. Roku 1814 byla socha vrácena do Berlína. Poslední rekonstrukce brány proběhla v letech 2000 - 2002.³⁵

Brána Indie - Bombaj (obr. 23)

Tato monumentální brána byla vystavěna v letech 1911 – 1924 a hlavním materiálem při stavbě byl žlutý čedič a železobeton. Tyčí se do výšky 26 metrů. Vznikla jako upomínka na krále Spojeného království Jiřího V., který jako jediný britský monarcha za své vlády Indii navštívil³⁶ (srov. Strnad, Filipický, Holman, Vavroušková 2002). Je ironií, že po pádu britské nadvlády se právě touto branou s Indií loučily britské posádky a poslední britské lodě. Architektonicky významnými prvky jsou Věže mlčení, které jsou pro změnu

---

³² [online]. 2011 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://maroko-afrika.sweb.cz/Meknes.html>

³³ Srov. ŽÁK, P. 2010 [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://berlin-pruvodce.cz/braniborska-brana>

³⁴ FISCHER, J. *100 NEJ – Nejvýznamnější stavby světa*. Nakladatelství MLADÁ FRONTA, 2007. s. 135

³⁵ Srov. ŽÁK, P. 2010 [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://berlin-pruvodce.cz/braniborska-brana>

³⁶ srov. STRNAD, J. FILIPICKÝ, J. HOLMAN, J. VAVROUŠKOVÁ S. *Dějiny Indie*. Nakladatelství LIDOVÉ NOVINY, 2002. 1186 s. ISBN: 80-7106-493-9

ryze indického původu.³⁷ Patří k nejvýznamnějším historickým památkám města Bombaj. Nachází se v jižním Bollywoodu, jak je městu neformálně přezdíváno kvůli jeho filmovému průmyslu.³⁸

1.5 Přední světové oblouky

Funkci brány mohou plnit i oblouky a klenby. Oblouk je architektonická konstrukce stavěná za různým účelem. Buď může překlenovat určitý otvor ve zdi, nebo nás uvádět, či dokonce provádět městem nebo objektem, kterému tento oblouk náleží. Většinou se ale oblouky stavěly na počest činů, zásluh a především válečných úspěchů, těmto obloukům se také říká vítězné brány. První oblouky měly jednoduchý průchod ve zdivu, později se už stavěli oblouky mramorové až se třemi průchody a nesměly samozřejmě chybět zdobené reliéfy a bronzové, častěji ale pozlacené, plastiky oslavovaného.³⁹ Práce popisuje oblouky světoznámé, které jsou významné ať už svou historií nebo velikostí.

Hadriánův oblouk - Athény, Řecko (obr. 24)

Monumentální stavba v řeckém hlavním městě, známá jako Hadriánův oblouk, je významnou řeckou památkou, která celá staletí přitahuje pozornost odborné veřejnosti. Z architektonického pohledu je Hadriánův oblouk typickým příkladem římského triumfálního oblouku a vstupní branou do města. Byl umístěn na staré silnici vedoucí do starobylého města Athén, na východní straně, poblíž Diova chrámu. Tento triumfální oblouk byl postaven na počest příjezdu císaře Hadriána z Říma do Atén v letech 131 - 132.⁴⁰

---

³⁷ REDAKCE TISCALI.CZ [online]. 2012 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://cestovani.tiscali.cz/brana-indie-aneb-fascinujici-cokoladova-pohadka-130728>

³⁸ Srov. JEŽEWSKA, G. *100 nejkrásnějších měst světa*. Nakladatelství JUNIOR, [2004]. s. 61

³⁹ Srov. SYROVÝ, B. *Architektura – svědectví dob*. Nakladatelství TECHNICKÉ LITERATURY, 1977. S. 83

⁴⁰ NEJSLAVNĚJŠÍ BRÁNY SVĚTA [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://gates-sveta.cz/oblouk/23-hadrinv-oblouk.html>

Konstantinův oblouk - Řím, Itálie (obr. 25)

Tato mohutná stavba byla postavena roku 315 v blízkosti římského Kolosea. Oblouk nechal vystavět císař Konstantin I. Veliký na oslavu svých vítězství nad Maxentiem. Památka je bohatě zdobena motivy, zachycujícími především císařovy politické a vojenské úspěchy.⁴¹ Co se týče výzdoby, můžeme říci, že památka dosti čerpá z cizích pramenů, Konstantin si vybíral ale jen to, co mu pro stavbu oblouku vyhovovalo, znamená to tedy, že památce chybí určitý druh originality. Oblouk se řadí mezi nejzachovalejší a největší v Římě.⁴² Tento objekt byl ve velké míře napodobován i o několik staletí později jinými městy. Řadí se mezi ně i Paříž se svým Vítězným obloukem.⁴³

Titův vítězný oblouk - Řím, Itálie (obr. 26)

Titův oblouk je jedním ze čtyř velkých vítězných oblouků nacházejících se v archeologickém komplexu chrámů a budov pozůstatků Fora Romanum. Někdy je označován také jako vstupní brána do Fora. To je jen dojem, protože Titův oblouk nikdy nesloužil jako pouhá brána. Oblouk nechal vystavět císař Domitianus roku 81 krátce po náhlé smrti jeho staršího bratra Tita. Oblouk měl připomínat Titovo velké vítězství nad Jeruzalémem v první židovské válce v roce 70 našeho letopočtu. Všeobecně uznávaným faktem je, že právě Titův oblouk je považován za vzor pro ostatní vítězné oblouky, které se začali hlavně kolem 16. století v Evropě značně rozrůstat.⁴⁴

Vítězný oblouk - Paříž, Francie (obr. 27)

Oblouk, který je společně s Eiffelovou věží charakteristickým znakem Paříže, byl vystavěn v letech 1806 – 1835. Celý oblouk je vysoký 50 metrů a celý jeho název zní Arc de Triomphe de l'Étoile. Na jeho vzniku se podílel sám Napoleon, který si ho nechal objednat na oslavu všech svých vítězství.⁴⁵ Po

---

⁴¹ O'NEILOVÁ, A. *Starověk*. Nakladatelství ORBIS PICTUS, 1993. s. 85

⁴² Srov. ŠEVČÍK, O. *Architektura-historie-umění*. Nakladatelství GRADA, 2007. s. 128

⁴³ Srov. OLIPHANTOVÁ, M. *Atlas starověkého světa*. Nakladatelství GEMINI, 1993. s. 85

⁴⁴ [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://rim.poznej.com/pamatky/tituv-vitezny-oblouk/>

⁴⁵ Srov. FISCHER, J. *100 NEJ – Nejvýznamnější stavby světa*. Nakladatelství MLADÁ FRONTA, 2007. s. 137

vítězství u Slavkova slíbil císař totiž svým vojákům, že se domů budou vracet procházejíce vítězným obloukem jako kdysi římsí legionáři.⁴⁶ Sám Napoleon se inspiroval stylem antické římské architektury. Čtyři skupiny figur na základě oblouku představují „Triumf z roku 1810, Odpor, Mír a La Marseillaise neboli Odchod dobrovolníků v roce 1792“.⁴⁷

Gateway arch - St. Louis, Missouri (obr. 28)

Toto stavební monstrum se tyčí do výšky 192 metrů nad městem St. Louis v americkém středozápadě.⁴⁸ Vzpomínka na dobrodruhy a všechny dobyvatele Západu, kterou měl představovat právě tento oblouk, se zrodila už velmi dávno, přesněji řečeno v roce 1933. Za tento nápad vděčíme Dr. Lutheru Ely Smithovi. Ale až o 14 let později, roku 1947, zvítězil se svým návrhem mladý architekt z Finska Eero Saarinen, bylo mu teprve 37 let. Stavba má symbolizovat bránu, která přijímá všechny nové osadníky divokého západu.⁴⁹

Dva ocelové pláště, tvořící Gateway arch, jsou k sobě přichyceny neuvěřitelně pevnými šrouby a navíc díky technice používané při konstrukci letadel, nám tato obrovská, skoro až nekonečná brána ukazuje svůj tvar a precizně vykonstruované detaily.⁵⁰

1.6 Významné české brány

Prašná brána (obr. 29)

Základní kámen této brány s původním názvem Nová (nahradila totiž bránu, která tu stála před ní s velmi výstižným názvem – Odraná, byla už totiž velmi stará a sešlá) byl položen roku 1475. Pozdně gotickou stavbu započal

---

⁴⁶ Srov. JEŽEWSKA, G. *100 nejkrásnějších měst světa*. Nakladatelství JUNIOR, [2004]. s. 19

⁴⁷ FISCHER, J. *100 NEJ – Nejvýznamnější stavby světa*. Nakladatelství MLADÁ FRONTA, 2007. s. 137

⁴⁸ Srov. FISCHER, J. *100 NEJ – Nejvýznamnější stavby světa*. Nakladatelství MLADÁ FRONTA, 2007. s. 169

⁴⁹ Srov. STRAKOVÁ, Z. [online]. 2007 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: http://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/KGG_RGAM_USA.htm

⁵⁰ Srov. FISCHER, J. *100 NEJ – Nejvýznamnější stavby světa*. Nakladatelství MLADÁ FRONTA, 2007. s. 169

stavět mistr Václav, ale velmi brzy byl vystřídán Matějem Rejskem, kterému se toto dílo povedlo tak, že byl stavitel prohlášen „za právoplatného člena kamenického cechu.“⁵¹

Neměl ale vůbec lehkou práci, jelikož hned opodál se nacházelo sídlo krále Vladislava, proto brána musela být opravdu nádherná. Snadno si tuto stavbu můžeme splést se staroměstskou věží, jelikož Rejskovo hlavní inspirací byla právě tato věž s branou od stavitele Petra Parlěře. Na první pohled nás zaujme výzdoba brány, která vypadá, jako by bránu oplétala a pouze pomocí ní držela brána pohromadě.⁵² Název Prašná získala až později, a to z důvodu jejího nedokončení, proto sloužila pouze na odkládání stělného prachu, odtud dostala svůj název.⁵³

„Prašnou bránou vstupovala do hradeb Starého města důležitá cesta z východních Čech a Kutné hory. Tudy také na staroměstské území vstupovaly korunovační průvody českých králů.“⁵⁴ Vstoupit do věže se dá po čtyřhranném schodišti, které se v horní části mění na vřetenové. Za zmínku určitě stojí především druhé patro věže, kde je umístěna expozice věnovaná pražským věžím.⁵⁵ Za dnešní podobou brány stojí architekt Josef Mocker, který bránu restauroval v letech 1875-1886.

Staroměstská mostecká věž s branou (obr. 30)

Tato památka je právem označována za nejkrásnější věž středověku, byla postavena na přelomu 14. -15. století. Za tím, že se Praha pyšní takovým skvostem, stojí slavný stavitel Petr Parlěř. Nad vysokým, goticky lomeným portálem průchodu jsou reliéfy znaků zemí, jimiž císař Karel IV. vládl, a motiv ledňáčka v závoji - symbolu Karlova syna a nástupce Václava IV. V dolní části je lázeňská dívka se džberem v ruce - připomínka pověsti o lazebnici Zuzaně, která vysvobodila krále Václava IV. ze sousední lázně, kde se byl umýt v době

---

⁵¹ KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 95

⁵² Srov. KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 95

⁵³ Srov. KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 96

⁵⁴ KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 95-96

⁵⁵ Srov. FÍŠERA, Z. *Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 192

svého věznění.⁵⁶ Do věže vysoké 47 metrů se dostaneme po 138 schodech. Jako každá brána se i tato na noc zavírala. Dala se zavřít jedině z prvního patra věže, odkud se spouštěla železná mříž.⁵⁷ Dnešní vzhled brána dostala v letech 1874-1878, restaurátorem byl stejně jako u Prašné brány Josef Mocker.⁵⁸

Vyšehrad byl a je znám svými mohutnými a pevnými hradbami a dovnitř této pevnosti se dalo vejít právě vyšehradskými branami, konkrétně branou Špičkou, Leopoldovou, Táborskou a Cihelnou.

Brána Špička (obr. 31)

Po gotické bráně založené Karlem IV. mezi roky 1348-1350, která dříve bývala dominantou Vyšehradu a hlavním vstupem do pražských měst z jihu, jakoby se slehla zem. Brána se stala roku 1684 kvůli stavbě modernějšího opevnění nefunkční.⁵⁹ Kolem roku 1700 ji postihl požár, při kterém byla její horní část zcela zničena a následně odstraněna. Špatně udržovaný přízemní pozůstatek brány s průjezdem se zřítíl před polovinou 19. století. Další část pozůstatku byla odstraněna při výstavbě Jedličkova ústavu.⁶⁰ Je zarážející, že zrovna brána, která byla z celého opevnění nejmohutnější (její tloušťka byla zhruba dva metry), byla zbořena. Prohlédnout si můžeme už jen část průjezdu a dva další výběžky, které z něho vystupují. Zachovala se i místnost u průjezdu, která dnes slouží jako informační centrum.⁶¹

Leopoldova brána (obr. 32)

Druhá z vyšehradských bran byla postavena v letech 1676-1678 architektem Carlem Luragem. Tato honosně vypadající brána se může chlubit

---

⁵⁶ FG FORREST, A.S. [online]. 2013 [cit. 2013-03-16]. Dostupný z WWW: <http://www.praguewelcome.cz/cs/pamatky/pamatky/top-pamatky/4-staromestska-mostecka-vez.shtml>

⁵⁷ Srov. FG FORREST, A.S. [online]. 2013 [cit. 2013-03-16]. Dostupný z WWW: <http://www.praguewelcome.cz/cs/pamatky/pamatky/top-pamatky/4-staromestska-mostecka-vez.shtml>

⁵⁸ Srov. KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 96

⁵⁹ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 193

⁶⁰ FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 193

⁶¹ Srov. KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 99

krásně zdobeným štítem v barokním stylu. Od ostatních vyšehradských bran se liší tím, že jako jediná nemá čtvercový, nebo obdélníkový půdorys. Společné znaky najdeme u brány Táborské a Cihelné a to tři vchody, respektive dvě branky po stranách doplňují prostřední průjezdný a nejširší vstup.⁶²

Zajímavé je především to, že se jedná o pokročilejší formu kulisové brány. Tvoří ji totiž jediná zeď a kromě průjezdu není v bráně ani jedna místnost či komora.⁶³ Na první pohled zaujme Leopoldova brána, jak už bylo zmíněno, „...raně barokní výzdobou štítu. Pochází hlavně ze sochařské dílny G. B. Allia. Vrchol štítu zdobí socha rakouské orlice, na obou křídlech štítu shodné zdobené koule. Vlastní průčelí horní části štítu je zdobeno trojicí reliéfních erbů. Jeden z nich patří francouzskému generálovi de Berdiqueirovi, jehož posádka za válek o dědictví habsburské Vyšehrad bránila.“⁶⁴

Táborská brána (obr. 33)

Jedná se o jednopatrovou stavbu, která vznikla v raném baroku. Roku 1639 byla brána postavena a o šestnáct let později byla ještě rozšířena hlavně o boční průchod pro pěší.⁶⁵ Na výstavbě z roku 1655 se podíleli stavitelé G. De Capauli, C. Lurago a Santini de Bossi, ale nejdůležitější slovo měl stavební inspektor plukovník Josef Priami z Roverta. „Ten navrhl několik korektur rozestavěného systému, z nichž řada byla realizována“. Krásku této brány spatříme především na její jižní straně, díky čtyřem dekorativním sloupům nás tato část vrací až do antiky. Škoda jen, že pouze jedna strana je takto zdobena, z této zdobenější strany nám bránu ještě více zkrášluje atika s cimbuřím. Druhá strana brány, jak už bylo zmíněno, je prostší. Jediné, co nám tato strana ukazuje, jsou dvě malá okna v prvním patře.⁶⁶ Do prvního patra, které je

---

⁶² KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 101

⁶³ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 194

⁶⁴ KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 101

⁶⁵ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 192-193

⁶⁶ Srov. KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. s. 100

tvořeno třemi místnostmi, se vstupovalo nezvykle vnějším schodištěm. Dnes už je přístupné pouze přízemí této brány.⁶⁷

Cihelná brána (obr. 34)

Tato brána je poslední, která spojuje vyšehradské hradby v celek. Jedná se o jednu z nejhezčích empírových památek v Praze. Návrh brány připisujeme poručíkovi J. Weissovi, kterému bylo určeno, aby prováděl terénní úpravy pražských objektů pro bojové účely. Konečné zpracování tohoto projektu se uskutečnilo v roce 1835. Na první pohled nás zaujme především svou mohutností a velikostí. Ohromující je především vnitřek brány, který nám díky dvěma postranním průchodům a hlavnímu průjezdu připomíná kostelní trojlodí. Cihelná brána nás uvádí do prohlídkového okruhu, kde se nacházejí vyšehradské podzemní chodby této pevnosti.⁶⁸

Je velmi zajímavé, že každá z těchto bran, ač všechny spadají pod brány se stejným přívlastkem – vyšehradské, je jiná, originální a nezaměnitelná. A přitom se všechny nacházejí jen nedaleko od sebe.

---

⁶⁷ Srov. FIŠERA, Z. Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nakladatelství LIBRI, 2007. s. 193

⁶⁸ Srov. KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003 s. 102

2. Brána jako symbol a psychologický jev

Pod pojmem brána si nepředstavíme jenom hmotný architektonický objekt, ale bránu vnímáme i jako symbol, prolínající se celým lidským bytím a konáním.

„*Brána do pekel, brána do nebe*“, tato slovní spojení jsou obecně známá a často se s nimi setkáváme v náboženství a mytologii. Pro věřící se stávají jakýmsi motivačním prvkem pro život v pokoře a nábožné poslušnosti. „*Brána ke štěstí*“ je symbolem také často používaným k vyjádření cesty, způsobu konání člověka s cílem dosažení stavu uspokojení svých představ a tužeb. Že jsou oči člověka „*bránou do duše*“ je známé. Často i z letmého pohledu se dá usoudit, v jakém psychickém rozpoložení se osoba momentálně nachází. „*Bránou poznání*“ označujeme často složitý proces bádání, v průběhu kterého jsou člověku odtajněny neznámá fakta a souvislosti za účelem objasnění jisté skutečnosti. Mnohé brány mají spojitost i s filmovou branží, asi nejznámější fantazijní brána je hvězdná brána, která ve filmu představuje nalezený mimozemský artefakt - bránu, díky které se během chvíle představitelé filmu ocitnou na jiné planetě. Motiv brány se objevuje také v různých literárních dílech. Například kniha Lewise Carolla - Alenka v říši divů. Zde úlohu brány plní králičí nora, do které Alenka spadne a ocitne se ve světě plném fantazie. Jako symbol brány byla použita i samotná kniha ve fantasy románu Nekonečný příběh autora Michaela Endeho, díky které se hlavní hrdina Bastien stává součástí světa zvaného Fantazie.

2.1 Význam brány v náboženství a mytologii

Symbol brány má své nezastupitelné místo právě v náboženství a v mytologii. Náboženství není jenom určitý druh poznání, lidského vědomí, nebo způsob výkladu světa, ale také způsob života, jednání a chování lidské společnosti dle platných náboženských norem a pravidel poplatných vždy své

době. Označuje projevy lidského vztahu k Bohu.⁶⁹ Bůh přitom označuje cosi nadpřirozeného, nadpozemského, nadřazeného člověku, s neomezenou mocí. Člověk si stvořil bohy, protože neuměl pochopit a vysvětlit si některé jevy a děje. Tak jeden z nejslavnějších výroků, které se o bozích tradují, říká, že je stvořil strach.⁷⁰

Strach hraje svou roli také jako důležitý motivační faktor pro dodržování náboženských pravidel a norem nastavených ve společnosti. Strach z trestu za chování a jednání neslučující se s těmito pravidly má člověka přimět k pokoře, smíření se s Bohem a k prožití pozemského života tak, aby mohl dosáhnout spásy – pokojného posmrtného života. Naopak, nejhorším trestem, například pro křesťana je zatracení, stav věčného vzdálení se od Boha, „věčnou smrt“. Jeho výrazem je obraz pekla s jeho nikdy nekončícími mukami.⁷¹

Každá kultura měla a má své náboženství, vycházející z jejích tradic a zvyklostí. Náboženství, bohové, náboženské rituály a obřady evropských národů jsou jiné než náboženské zvyklosti národů afrických, nebo takzvaných primitivních národů. U všech můžeme najít něco společného: když se věřící ztotožní s dogmaty předepsanými jeho náboženstvím – *otevře se mu brána k tomu pozitivnímu (odměna)*, co mu jeho náboženství slibuje. Naopak, nedodrží-li zásady a normy stanovené náboženstvím – *otevře se mu brána k nechtěnému (trest)*. Z toho je patrné, jakou moc může mít náboženská ideologie a jak je schopna manipulovat skupinou lidí.

Mezi nejrozšířenější světová náboženství patří křesťanství, islám, hinduismus, buddhismus. Malé procento lidí vyznává i domorodá kmenová náboženství a existuje nespočet dalších odnoží, různých náboženských seskupení a sekt. V každém z náboženství můžeme najít symboliku brány, která věřícímu zajistí podle toho, jak se choval za svého pozemského života jeho další bytí.

---

⁶⁹ ELSER, M., EWALD, S., MURRER, G. *Encyklopedie náboženství*. KARMELITÁNSKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1997. s. 231

⁷⁰ SOKOL, J. *Člověk a náboženství*. Nakladatelství PORTÁL, 2003. s. 69

⁷¹ ELSER, M., EWALD, S., MURRER, G. *Encyklopedie náboženství*. KARMELITÁNSKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1997. s. 389

V *křesťanství* se věřící řídí takzvaným Desaterem (Desatero božích příkázání). Jedná se o příkazy, které dal Bůh lidem jako návod – směrnici pro způsob, jakým mají žít. V případě, že budou žít v souladu s Desaterem, otevře se jim brána do nebe a čeká je znovuzrození, posmrtný život v ráji, věčný život. V opačném případě upadnou do věčného zatracení, budou žít v mukách a bolestech – otevře se jim brána do pekla.

Islám je náboženstvím, které požaduje dodržování pěti základních povinností (pilířů víry) – vyznání víry v jednoho boha, modlitba, půst, pout', almužna. Věřící jsou muslimové a uznávají Boha jako soudce při posledním soudu, který odsoudí člověka podle jeho dobrých, nebo špatných skutků vykonaných za života. Spravedlivým se otevře brána do nebe a tam budou žít v zahradě Edenu navěky, ostatním se otevře brána do pekla a tam budou navěky pykat za svoje hříchy.

U *hinduismu* je „ cílem náboženského života ztotožnit se s nejvyšší skutečností nazývanou brahman (brahma) a tak se vymanit z působení zákona příčiny a následku, podle něhož se každá bytost po smrti reinkarnuje (vtěluje znovu do jiného těla) na základě svých zásluh z minulého života.“⁷² Brána k definitivnímu vysvobození (mókša) je odměnou za život podle zásad hinduistického náboženství, věřící se zbaví fyzického těla a splyne – spojí se s Prvním z bohů, s Brahmou. Hinduisté se snaží o ukončení neustálého a utrpením poznamenaného koloběhu reinkarnace (převtělování) do různých podob, do jakých si to zaslouží podle své karmy.

Buddhismus uznává čtyři ušlechtilé pravdy k dosažení nirvány (věčného stavu blaženosti vystoupením z věčného kruhu znovuzrození). Tyto čtyři pravdy v podstatě vyjadřují to, že člověk, který lpí na radostech života, trpí jejich ztrátou...a odstraní – li se příčina, zruší se i její důsledek. Aby bylo možné potlačit touhu, je nutné vést nesobecký život. Bránou k dosažení nirvány je zbavit se touhy po smyslových zážitcích.⁷³

---

⁷² ELSER, M., EWALD, S., MURRER, G. *Encyklopedie náboženství*. KARMELITÁNSKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1997. s. 205

⁷³ Srov. tamtéž

2.2 Fenomén pekelných bran

Už při pomyslení, že pekelné brány jsou zkoumány odborníky, a podle některých to není jen mýtus, se tají dech. Pod pojmem peklo se skrývá mnoho synonym, které si člověk s tímto tajemným názvem spojuje - utrpení, bolest, oheň, zlo. Spousta představ o pekle popisuje bránu, která spojuje pevný povrch země s roztaveným podsvětím pod ní. Podobný názor má i odbornice na historii Eileen Gardinerová: *„Brána je velmi důležitým prvkem podsvětí, především vstupní brána do pekla. V mnohé literatuře se toto téma neustále opakuje – představa průchodu do jiného světa symbolizovaného branou“*.

Hrůzu nahánějící je fakt, že na světě existuje šest bran, považovaných za „opravdové“ brány do pekel a jsou dopodrobna zkoumány. Kdybychom tyto brány hledali, museli bychom na místa odlehlá, nehostinná a těžko dostupná. Vstup do těchto prostor je velice nebezpečný. Hodně lidí, kteří do bran vstoupili, už se bohužel zpět nevrátili. Všech těchto šest míst až neskutečně odpovídá představám o pekle. Téměř všechna náboženství, jak je znázorněno v předchozí kapitole, v určitý zasloužený trest věří. A přesto, že v jednotlivých vírách najdeme nespočet odlišností, představa o pekle je podobná, někdy dokonce shodná. Jednotlivé pekelné brány jsou toho důkazem.⁷⁴

Sopka Masaya - Nikaragua (obr. 35)

Obrovský komplex, který se skládá z 6 x 11,5 km kráteru a 300 metrů vysokých stěn, je jen velmi těžko přístupný.⁷⁵ I v 21. století ji lidé stále nazývají *Ústí pekla*. Gigantická propast vypouští jedovaté plyny už celá tisíciletí. Tuto „pekelnou bránu“ zkoumá zejména archeoložka Elizabeth Baquedano: „Člověk cítí, jak pod námi ten oheň hučí“. Legenda praví, že se lidé báli sopky natolik, že si ji chtěli naklonit na svou stranu i tak nelidským způsobem, jakým je házení živých obětí do útrob této propasti. Byli to jak muži, ženy, tak i děti.

---

⁷⁴ Srov. PEKELNÉ BRÁNY [dokument]. Scénář Stephen Dost. USA, 2010.

⁷⁵ VOLCANODISCOVERY. [online]. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupný z WWW: <http://www.volcanodiscovery.com/masaya.html>

Další legenda sahá až do 16. století. Katoličtí mniši ze Španělska, kteří tuto záhadu chtěli spatřit na vlastní oči, prohlásili, že toto je ta pravá brána do pekla. Proto vztyčili na kráteru kříž, který na místě už 500 let stojí. Dokonce se jeden z mnichů odvážil vejít do sopky, aby potvrdil domněnku, že se jedná o pravou pekelnou bránu.⁷⁶

Jeskyně Xibalba - Střední Amerika, odlehlý deštný prales (obr. 36)

Stará civilizace Máyů jí přezdívala *Místo strachu, podsvětí nebo také místo přízraků*. Stejně jako tomu bylo u pekelné brány Masayy, v minulosti, ale i v dnešní době, se tohoto místa lidé stále bojí a chodí k němu jen proto, aby provedli rituál obětování.⁷⁷

Archeolog Jaime Awe toto místo několik let zkoumá. Důkazem o nebezpečí, které zde člověku hrozí, jsou lidské ostatky, které tu archeolog objevil. Jak sám říká: „*Není pochyb o tom, že Májové měli z této jeskyně strach, protože když člověk neuspěl*“ - jeskyní totiž vedou zrádné uličky plné nástrah - „*mohl ztratit duši a zůstat v podsvětí navěky*.“

Tato jeskyně odpovídá představám o pekelné bráně. V mnohých knihách je totiž cesta do podsvětí popisována jako cesta skrz labyrint, plná nástrah.⁷⁸

Jeskynní vstupy - jižní cíp Řecka (obr. 37)

Podle Řeků je vstup do pekla, neboli Území mrtvých, označován jako HÁDES. Za Hádes lidé považují právě jeskynní vstupy na nejjižnějším cípu Peloponéského poloostrova.

Doktor Marvin Meyer přijel několikrát na tento poloostrov, aby zkoumal území mrtvých. Svou cestu jeskyní Meyer popsals takto: „*Je to jako kdybychom proplouvali pekelnými branami do Hádesu*“.

---

⁷⁶ Srov. PEKELNÉ BRÁNY [dokument]. Scénář Stephen Dost. USA, 2010.

⁷⁷ Srov. MAYAN EXPLORE [online]. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupný z WWW: http://www.mayanexplore.com/mayan_culture_det.php?m=48

⁷⁸ Srov. PEKELNÉ BRÁNY [dokument]. Scénář Stephen Dost. USA, 2010.

by měli podle starověkých příběhů mrtví překonat několik podzemních řek, které se v těchto jeskyních nacházejí. Byla to jedna z podmínek, aby mrtví mohli pokračovat na své cestě dále do podsvětí. Symbolická jména řek by mohla nasvědčovat tomu, že se o pekelnou bránu opravdu jedná.

Acheron = řeka utrpení

Cocytus = řeka bolesti a nářku

Phlegethon = řeka ohně

Styx = řeka nenávisti

Za těmito řekami se nachází ještě děsivější místo zvané Tartarus, což je nejspodnější část Hádesu. Mělo to být místo pro ty největší hříšníky a zde se dočkali nejkrutějších trestů.⁷⁹

Sopka Hekla - Island (obr. 38)

Jedna z neaktivnějších sopek Islandu byla aktivní naposledy v roce 2000 a po každé erupci sopka „vzroste“ o několik metrů, například v roce 1947 sopka vyrostla o celých 47 metrů.⁸⁰ Podle legendy ze středověku, jedna z největších erupcí této sopky byla zaznamenána v roce 1104. Tento výbuch vnímali místní jako uvolnění samotného pekla. Hekla se od ostatních bran pekla liší především tím, že není považována pouze za bránu do pekla, ale i místo, kudy mohli démoni uniknout do světa živých.⁸¹

Očistec Svatého Patrika - Irsko (obr. 39)

Ostrov Svatého Patrika v Irsku je znám především svým kostelem, který je spojen s mnoha legendami. Jedna z nich praví, že před 1500 lety měl sám Svatý Patrik zakusit právě v tomto kostele vize z podsvětí. Když

---

⁷⁹ Srov. PEKELNÉ BRÁNY [dokument]. Scénář Stephen Dost. USA, 2010.

⁸⁰ Srov. ŠTĚRBOVÁ, L. [online]. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupný z WWW: <http://www.blesk.cz/clanek/radce-cestovani/155476/kde-lezi-brana-pekla-iry-irsko-islandske-sopky-hekla.html>

⁸¹ Srov. PEKELNÉ BRÁNY [dokument]. Scénář Stephen Dost. USA, 2010.

promlouval k Bohu, ten mu umožnil pohlédnout až do podsvětí (jeskyně vedoucí do hlubin země) otevřenou branou pekla. Vstup do jeskyně byl dávno zničen, ale zvonice, která u kostela stojí dodnes, označuje místo, kde dříve jeskyně stála.

Každý rok navštěvuje toto místo nespočet křesťanů z různých koutů naší země a prochází očištěm. Na noc se symbolicky zavírají v kostele, modlí se a zříkají se svého těla a ďábla.⁸²

Sopka Erta Ale - Etiopie (obr. 40)

Sopka Erta Ale se nachází v poušti Danakil, která patří mezi nejvyprahlejší a nejnižší položené místo na světě. Už samotná cesta k ní je peklem. Nejaktivnější sopka Etiopie je vysoká 613 metrů a má stále aktivní dvě lávová jezera. Za posledních 125 let došlo k sedmi výrazným erupcím.⁸³

Podle místní legendy je tato sopka propojena i s počátkem vesmíru a je prý stará jako vesmír sám. Na jejím povrchu se nachází kráter s opravdovým ohnivým jezerem a právě proto je místo nazýváno branou do pekla. Jako jeden z mála se George Kourounis odvážil do tohoto děsivého monstra vstoupit a své pocity popisuje takto: „*Když si člověk představuje peklo, představuje si oheň a pekelnou sílu a když se octne na místě, jako je Erta Ale všechny tyto představy se stanou skutečností.*“⁸⁴

Otázka pekla zůstane navěky opředena mystikou a tajemstvím. Nikdo neví, co přesně se v hlubinách Země odehrává, protože ani nejvyspělejší technika není schopna odhalit veškeré dění v útrokách Země.

---

⁸² Srov. PEKELNÉ BRÁNY [dokument]. Scénář Stephen Dost. USA, 2010.

⁸³ Srov. VOLCANO WORLD [online]. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupný z WWW: http://volcano.oregonstate.edu/vwdocs/volc_images/img_erta_ale.html

⁸⁴ Srov. PEKELNÉ BRÁNY [dokument]. Scénář Stephen Dost. USA, 2010.

3. Vztah environmentální tvorby a estetické výchovy

Dá se říci, že environmentální tvorba a estetická výchova je určitou bránou k vnímání přírody a citlivému zacházení s ní. Aby byli lidé schopni vnímat krásu kterou nám naše okolí, příroda a v tomto případě i materiální brány nabízejí – přeci jen se jedná o promyšlené stavby se skvostnou výzdobou, které si náš obdiv a uznání rozhodně zaslouží – je dobré už od útlého věku dětem předkládat činnosti, které rozvíjejí jejich představy o krásnu a o věcech, které jsou pro ně nějakým způsobem přitažlivé. Environmentální a estetická výchova třeba spolu s citlivým podáním environmentální tvorby tvoří dohromady velmi dobrý soubor podnětů, díky kterým si lidé mohou uvědomit, co za krásy je obklopují a třeba i nepatrnými činy přispět k jejímu zlepšování.

Odjakživa lidé vědí, že kromě věcí reálných, lehce definovatelných, existují ty, které lze jen těžko popsat, ale přináší nám určité uspokojení a požitky. Například taková příroda a především jevy, které se v ní dějí, jsou pro většinu z nás krásné, aniž bychom se snažili hledat důvod, proč tomu tak je. Někteří se dokonce díky těmto jevům snaží přírodu chránit, protože si uvědomují, že v poslední době je s přírodou zacházeno velice špatně. Bohužel, těchto uvědomělých lidí je stále velmi málo. Vědělo se, že tyto krásné, uspokojující jevy nejsou nějak praktické, dokonce se jim říká i neúčinné, ale zato jsou velmi přitažlivé. Právě proto dostaly svůj název - jevy estetické.⁸⁵ Estetická výchova se opírá o dvě vědní oblasti a to o estetiku a pedagogiku. Z estetiky si bere především poznatky teoretické, týkající se předmětu, a pedagogika pomáhá estetické výchově hledat adekvátní metody pro výchovnou práci.⁸⁶

Estetika jako vědní disciplína je na školách stále ještě nedocenenou a málo probíranou vědou, většinou se s ní setkáváme na středních školách v předmětu základy společenských věd, ale i zde se výuka spíše zaměřuje na dějiny filosofie. Více se na školách objevuje předmět - často ale pouze jako

---

⁸⁵ Srov. KUKLÍNOVÁ, T., ZÁGORŠEKOVÁ, M., FISCHEROVÁ, A. *Estetika a estetická výchova*. Nakladatelství Obzor, 1980. s. 11

⁸⁶ Srov. KUKLÍNOVÁ, T., ZÁGORŠEKOVÁ, M., FISCHEROVÁ, A. *Estetika a estetická výchova*. Nakladatelství Obzor, 1980. s. 209

volitelný - dějiny umění, kde se právě studenti setkávají s pojmem estetika a estetická výchova.⁸⁷

3.1 *Estetická výchova*

Všeobecně a téměř jednoznačně je pedagogickou veřejností přijímán názor, že úroveň estetické výchovy na našich školách zaostává, a v důsledku toho je stav estetické vyspělosti a kulturní vzdělanosti naší mládeže velmi neuspokojivý.⁸⁸

Školní vzdělávání dává přednost spíše rozumovým schopnostem před estetickým vnímáním. Samozřejmě, že rozumem bychom se řídit měli, hlavně při uvažování o tom, co je pravdivé. Ale v poslední době bychom si měli velmi dobře rozmyslet zacházení s absolutní a jednou pravdou, protože spousta kantorů se s dětmi ve škole snaží zpochybňovat jednu pravdu, jeden výklad skutečnosti, což je pro samotné žáky velkým přínosem hlavně v prosazení si svého názoru; ne vždy jsou ale takové debaty pro žáky přínosem spíše naopak. To se ale samozřejmě odvíjí od ochoty samotných učitelů dětem naslouchat a schopnosti žáků uvažovat svobodně a prosadit si svůj vlastní názor. A právě logické uvažování, dokazování a vyvracení názoru jiného je způsob prosazení si názoru svého. Často se ale také setkáváme s tím, že žák neví, proč se mu jistá okolnost líbí více. Jednoduše se mu zdá, že jeden výsledek jeho uvažování je prostě „hezčí“. A právě i v tomto případě nám pomáhá oblast výchovy, která má veliké zkušenosti s akceptováním odlišných názorů na stejnou věc. Je to výchova estetická.⁸⁹

Výtvarná, hudební, literární a dramatická výchova je často souhrnně nazývána jako výchova estetická, bohužel není těmto výchovám přikládána taková důležitost jako předmětům takzvaně „důležitým“, jako je matematika či prvouka. Mezi ty „nedůležité“ předměty se stále ještě řadí i pracovní,

---

⁸⁷ Srov. PTÁČKOVÁ, B., STIBRAL. K. Estetika na dlani. Nakladatelství Rubico, 2002. s. 28

⁸⁸ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. Pedagogika pro učitele – 2. Nakladatelství Grada Publishing, 2011. s. 311

⁸⁹ Srov. PTÁČKOVÁ, B., STIBRAL. K. Estetika na dlani. Nakladatelství Rubico, 2002. s. 28

občanská, tělesná a výtvarná výchova. Když učitel spojí estetickou výchovu, jako pěstování si určitých vztahů například k přírodě a environmentální tvorbu, jako umění tvořené především v přírodním prostředí a dokáže dětem zajímavě podat fotografie s díly vytvořenými slavnými environmentalisty, může jít o velmi zdařilou motivaci, díky které si začnou přírody více všímat, pomáhat při jejím zlepšování a její ochraně, budou si jí více vážit. Estetickou výchovu lze velmi obecně definovat jako vytváření a pěstování si vztahů k věcem, lidem a v neposlední řadě i k přírodě. Proto spolu estetická výchova a environmentální tvorba úzce souvisí.

Vztah člověka k přírodě měl v minulosti mnoho podob, někdo přírodu uctíval takovým způsobem, že se uměl dokonale podřítit jejím zákonům. Někdo si zase velmi dobře uvědomoval, že příroda a člověk je jedna velká interakce, přesně tak, jak člověk potřebuje přírodu, zase naopak příroda potřebuje člověka. V horším případě, ale velmi častým, tomu bývá tak, že lidská bytost se snaží o nadřazenost a necitlivé zásahy do přírody.

3.2 Environmetalismus, environmentální tvorba a vzdělávání

Environmentalismus se rozvíjí v 60. letech minulého století, jedná se o politickou teorii zaměřenou na ochranu životního prostředí, které je právě díky necitlivým zásahům do přírody v dnešní době silně ohroženo. Záhy po sametové revoluci, přesněji roku 1989 byl přijat soubor nových zákonů týkajících se životního prostředí. Tyto programy přispěly k podstatnému zlepšení v oblasti ochrany životního prostředí. Podstatně se zvýšila i informovanost veřejnosti, může za to především dostupnost dat z oblasti ekonomiky a životního prostředí a také pravidelné publikování zpráv o stavu životního prostředí. V rostoucí míře jsou používány mezinárodně platné definice a environmentální standardy. Přesto ale přetrvávají závažné

nedostatky v oblasti poskytování informací například o produkci odpadů nebo výdajích na životní prostředí.⁹⁰

S informovaností o problematice ochrany životního prostředí by se mělo začínat již na základních školách. Velmi dobrým a účinným programem a zároveň návodem pro učitele, je novelizovaný Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, neboli EVVO.

EVVO se zaměřuje na aktivity, probíhající ve školách, volnočasových aktivitách ale i v neorganizovaném volném čase jednotlivců i skupin, vždy zaměřené na oblast životního prostředí. Klade důraz především na uvědomování si nezbytnosti zachování podmínek života, na poznání vztahu člověka a životního prostředí. Rozvíjí také klíčové kompetence, které jsou definované v rámcových vzdělávacích programech všech stupňů vzdělávání. Slouží jako motivace a poskytnutí příležitostí k dosažení znalostí, dovedností, postojů a návyků k ochraně a zlepšování životního prostředí. Mezi tyto kompetence se k nejdůležitějším řadí zejména:

- aktivně využívat kooperativní a komunikační dovednosti jako nástroje pro řešení problémů životního prostředí;
- hledat různé varianty řešení problémů životního prostředí;
- schopnost kriticky posuzovat a vyhodnocovat informace související s životním prostředím;
- znát z vlastní zkušenosti přírodní a kulturní hodnoty ve svém okolí;
- uvažovat v souvislostech, vnímat závislost rozvoje lidské společnosti na přírodě a na stavu životního prostředí;
- orientovat se ve vývoji vztahu člověka a přírody a poučit se z problémů životního prostředí od minulosti až po současnost a v tomto kontextu pak uvažovat o budoucnosti, a
- projevovat pokoru, úctu k životu ve všech jeho formách a k hodnotám, které neumí vytvořit člověk, oceňovat svébytnou hodnotu a krásu přírody a krajiny, vnímat a být schopen hodnotit

---

⁹⁰ Srov. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. *Politika, stav a vývoj životního prostředí*. Praha, 1999. s. 20-21

různé postoje k postavení člověka v přírodě a k chování člověka vůči přírodě.⁹¹

Aby bylo EVVO účinné, je důležité, aby byly zvoleny takové metody, podmínky a formy vzdělávání, které vedou k aktivizaci žáků a podpoře učení. Nejlépe se žáci seznamují s touto problematikou na různých kurzech či vícedenních pobytech, zaměřených na EVVO a výuku v terénu. Neméně důležité jsou i školní ekologické projekty, které začínají už tím, že si škola vytvoří školní zahrady, nebo přírodní učebny a podobně.⁹²

3.3. *Land art*

Další z příležitostí, jak žákům nabídnout možnost dozvědět se více o environmentalismu, je prostřednictvím environmentálního umění a tvorby. Jedním z uměleckých směrů, který s přírodou doslova spolupracuje a ukazuje nám tím, že o přírodu se musíme zajímat více a znovu si k ní najít cestu je *land art*.

První, kdo se pokusili o výměnu uzavřeného prostředí ateliéru za tvorbu přímo v plenéru, byli umělci anglické krajinomalby a Barbizonské školy v první polovině 19. století. Na ně navázali impresionisté, kteří místo snahy o popisné uchopení přírody, čím dál tím častěji nahrazované fotografií, zachycovali její prchavou, měnící se atmosféru. Ještě mnoho umělců se zabývalo přírodní tematikou, například expresionisté jako byl Emil Nolde nebo Max Pechstein, ale představitelé *land artu* přichází s radikálně odlišným přístupem. Od napodobování přírody přechází k tvorbě přírodou, přímému dialogu s ní.

---

⁹¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO)*. Praha, 2008.

⁹² Srov. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO)*. Praha, 2008.

Land art (někdy se mu také říkalo Earthworks nebo Earth art) a jeho umělecké přístupy se poprvé začal objevovat v 60. a 70. letech 20. století ve Spojených státech – jeho první výstava se pod názvem Earthworks konala roku 1968 ve Dwan Gallery v New Yorku.⁹³ „Umění v krajině se formovalo v USA jako reakce na umělost a omezenost galerijních prostorů a uměleckého trhu.“⁹⁴ Liší se od ostatních směrů především svým způsobem uvažování. Oprostil se od tradičního tvoření uměleckých děl v ateliérech a následně jejich vystavování v galeriích. Umělci si jako svoji „pracovnu“ vybírají přírodu, ve které po sobě zanechávají určitou stopu, své vyjádření. Nejen že využívají ke své tvorbě přírodu, ale i všech procesů a jevů, které jsou s ní spojeny. Mají na výběr z nespočetně mnoho materiálu, který přetvářejí k obrazu svému, nebo ho využívají jako jednu z mnoha pomůcek pro svou práci. Čím více se land art rozvíjel, jeho náročnost na vytvoření hodnotného díla stoupala; proto si umělci vybírají místa těžko dostupná, zapomenutá, ale i zdevastovaná, aby jejich práce byla co nejzajímavější a nejoriginálnější a hlavně vystihla myšlenku, díky které se místo stalo umělcovým ateliérem.⁹⁵ Za začátek tvorby v přírodě, můžeme považovat i ekologické hnutí, které vznikalo souběžně s land artem. Můžeme tedy říci, že kromě určitého úniku od civilizace se tvorba v přírodě stává i protestem, který nám dává jasný signál, že není něco v pořádku, že civilizaci hrozí nebezpečí. Na druhou stranu se umělci snaží o „zpříjemnění“ této situace, o únik z problémů, týkajících se životního prostředí a tvoří díla, která s upozorněním na ochranu přírody vůbec nesouvisí.⁹⁶

Zpočátku land artová díla vznikala často v masivním měřítku zejména v otevřené krajině Severní Ameriky, kde dílo mohlo být náležitě viděno z letadla.⁹⁷ Britská a evropská díla můžeme odlišit od těch monumentálnějších amerických především tím, že jsou určitým způsobem „skromnější.“ Autoři do

---

⁹³ GLEEN, M. VAŠÍČEK, R. [online] c1999-2003 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=150

⁹⁴ ČARNÁ, D. *Z MESTA VON – Umenie v prírode*. Nakladateľtví GALÉRIA MESTA BRATISLAVY, 2007. s. 3

⁹⁵ Srov. ČARNÁ, D. *Z MESTA VON – Umenie v prírode*. Nakladateľtví GALÉRIA MESTA BRATISLAVY, 2007. s. 3-4

⁹⁶ Srov. Tamtéž s. 13

⁹⁷ GRAHAM-DIXON, A. *Umění*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB, 2010. s. 551

přírody tolik nezasahují, spíše využívají jejích vlastností a klimatu.⁹⁸ Nepříznivé počasí může být samozřejmě i překážkou, nepřítelem umělce. Cokoliv je naplánované do sebemenších detailů, většinou nevyjde podle představ, což se stává v lepším případě. Druhá – horší možnost, je, že se tato dopodrobna naplánovaná představa ani neuskuteční. Není totiž v lidských možnostech mít úplnou kontrolu nad dílem, které vzniká v přírodě.

Evropa, jelikož má klima velmi proměnlivé, je pro vytváření různorodých děl jako stvořená. Například Christo a Jean-Claude většinu svých děl tvoří v Evropě. Vytvářejí spolu obrovská a velkolepá díla, která vyžadují spoustu příprav, vyjednávání ale také peněz. Některé z projektů se pohybovaly i v desítkách milionů dolarů a to nebyla sponzorována. Umělci si svá díla financovali sami, Ať už z Christova dědictví, nebo z prodeje skic a fotografií, které vznikali při realizacích projektů. Sponzorství dvojice odmítala i proto, že nechtěli být vůbec ničím vázáni, chtěli pracovat svobodně a ne být na něčem závislí.⁹⁹ Hlavním materiálem, pomocí kterého díla vytvářejí, je látka - tou přikrývají a obalují různé budovy a mosty. Pracují na rozdíl od většiny umělců land artu ve městech. Chtějí svá díla představit divákům bezprostředně po jejich dokončení. Vytvoření jednoho z monumentálních děl, „Zabalený Reichstag“ (obr. 41) trvalo dokonce 24 let. Jeho realizace začala v roce 1971, dokončena byla až v roce 1995. Lidé měli možnost si sídlo parlamentu, obalené látkou prohlédnout více jak 2 týdny.¹⁰⁰ Přesto spousta známých evropských umělců spíše upřednostňuje tvorbu mimo Evropu. Nespecializují se pouze na světadíl, ve kterém žijí, ale často navštěvují země a státy velmi odlišné. Jedním z těchto představitelů je i Andy Goldsworthy a Richard Long.

Paradoxem je, že Andy Goldsworthy nemá rád cestování a především létání, přesto jeho díla vznikají často velmi daleko od domova. Andy Goldsworthy, umělec narozený roku 1956 v anglickém městě Cheshire, je součástí linie umělců land artu, kteří nevěnují pozornost galeriím.

---

⁹⁸ Srov. ČARNÁ, D. *Z MESTA VON – Umenie v prírode*. Nakladatelství GALÉRIA MESTA BRATISLAVY, 2007. s. 7

⁹⁹ GLEEN, M., VAŠÍČEK, R. [online]. c1999-2003 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=121

¹⁰⁰ GRAHAM-DIXON, A. *Umění*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB, 2010. s. 552

Goldsworthyho tvorba se řídí minimalistickou etikou ukazovat materiál takový, jaký je, nevyužívat materiál ani pro prezentační ani pro abstraktní účely a odhalovat způsob jeho konstrukce. Můžeme říci, že jeho objekty jsou výsledkem aktivní komunikace s přírodou. Listy, kameny, květy, sníh a větve jsou některé z typických materiálů, které používá, sestavuje a spojuje do vzorů, napodobujících přírodní formy: koule, spirály a mřížové tvary¹⁰¹ (obr. 42). Zvláštností tohoto umělce je to, že pro většinu jeho děl je fotografie velmi důležitým aspektem, jelikož vytváří díla, která jsou efemérní, neboli rychle pomíjivá, prchavá.¹⁰² „Mnohé z mých prací mají jednu věc společnou: To co jim dává život, současně působí i jejich zánik.“¹⁰³ Jako přírodní materiál totiž ve velké míře, mimo jiné, využívá led a sníh, který kvůli klimatickým jevům samozřejmě dlouho na svém místě nevydrží, to samé platí o využití materiálu, který nechává odplout¹⁰⁴ (obr. 43).

Dalšími z mnoha umělců řadících se do land artové tvorby a především velmi inspirující pro tuto práci, pro kterou je světlo a jeho efekty hlavní prioritou, jsou Walter De Maria a Jan Pohribný.

Walter De Maria, narozený roku 1935 v Albany, je známý díky slavnému *Poli s bleskem* (obr. 44). Toto pole obsahuje 400 ocelových tyčí, umístěných v intervalech o délce 67 m a zasazených do země tak, že nadzemní části jsou ve stejné výšce a vytvářejí rozsáhlou síť v opuštěné krajině. Název díla naznačuje úchvatné a potenciálně hrozné setkání s přírodou, je-li zakoušeno bezprostředně. Uměleckou dráhu zahájil vytvářením důmyslných skulptur, komponováním hudebních děl a účastí na řadě „happeningů“ pod vlivem avantgardního skladatele Johna Cage. V roce 1968 vytvořil významné dílo: *Míli dlouhá kresba* (obr. 45) sestávající ze dvou rovnoběžných křídlových linií v poušti Mojave v Kalifornii¹⁰⁵ a *Zemní pokoj* (obr. 46) v galerii Heiner

---

¹⁰¹ GRAHAM-DIXON, A. *Umění*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB, 2010. s. 554

¹⁰² Srov. ČARNÁ, D. *Z MESTA VON – Umenie v prírode*. Nakladatelství GALÉRIA MESTA BRATISLAVY, 2007. s. 7

¹⁰³ RIVERS AND TIDES [dokument]. Režie Thomas Riedelsheimer, Německo/Finsko/ Velká Británie, 2001

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ Srov. MOFFAT, CH. [online]. 2007 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.arthistoryarchive.com/arthistory/earthart/>

Friedrich v Mnichově, kde vyplnil zeminou dokonale čistý prostor, dílo bylo možné pozorovat přes skleněnou bariéru.¹⁰⁶

Jan Pohribný je nejen výborným fotografem a umělcem, je také pedagogem a zároveň inspirací této diplomové práce, především její praktické části. Jeho fotografie jsou zastoupeny v řadě významných veřejných i soukromých sbírek a byly představeny na více než 50 samostatných výstavách doma i v zahraničí. Vedle své umělecké a reklamní tvorby vyučuje na Institutu tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě a vede řadu mezinárodních workshopů. Je členem Asociace profesionálních fotografů ČR a FotoFora Praha.¹⁰⁷

K fotografii se dostal v r. 1969 „náhodou“, když našel svůj první fotoaparát v bazilice San Marco v Benátkách, v počáteční tvorbě byl však ovlivněn rodiči (matka ilustrátorka, otec – výtvarný teoretik). Ve volné tvorbě se dlouhodobě zaměřuje na aranžovanou a konceptuální fotografii v přírodě – volném prostoru. Zajímá ho vztah předmětu a prostoru ať už ve formě stopy pohybu (cyklus *Pigmenty*, 1983–85), nebo předmětná podoba vytržená ze souvislosti na prázdné ploše oblohy (*Nebe, modrý nebe*, 1983) či otázku času, okamžiku (*Létavci*, 1985–86). Od roku 1988 vytváří své vize a reflexe na posvátná a kultovní místa prehistorické Evropy (cyklus *Nová doba kamenná*). Zde spojuje nejen předešlé principy pohybu, výrazných barevných stop či monochromatických řešení, ale využívá mj. významně kresby a dotváření světlem, které ilustruje energie zvolených přírodních lokalit či kamenů vztyčených lidskou rukou. Vedle své volné tvorby se věnuje převážně reklamní a ilustrační výtvarné fotografii, příležitostně i grafickému designu. Spolupracuje s řadou předních agentur, firem, vydavatelství a časopisů i s některými výraznými umělci doma a v zahraničí. Od roku 1990 vede doma

---

¹⁰⁶ GRAHAM-DIXON, A. *Umění*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB, 2010. s. 554

¹⁰⁷ POHRIBNÝ, JAN. *Kreativní světlo ve fotografii*. Nakladatelství ZONER PRESS, 2011. obal knihy

i v zahraničí fotografické workshopy zaměřené na krajinářskou a intermediální tvorbu.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE [online]. 2010 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.itf.cz/index.php?clanek=10>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1. Intermediální projekt Brány do minulosti

Praktická část práce se zabývá vytvořením souboru tří objektů na téma brány, které navazují na teoretickou část. Inspiraci a především znalosti jsem získala z teorie o branách materiálních, kde jsem pomocí studie jednotlivých typů bran v historickém vývoji a jejich stavebního rozboru zkonstruovala brány, které jako součást zřícenin hradů a zámků postupem času zanikly buď úplně, nebo z nich zbyly jen nepatrné části.

Čerpala jsem i z bran pomyslných; mé pomyslné brány jsou brány vnímání, které se snažím otevřít natolik, aby po zhlédnutí fotografií byly mnou vystavené brány určitým průchodem pro připomenutí si historie, která se nám u konkrétních památek vytrácí před očima z důvodu špatného zacházení, přehlížení nebo rozpadu jednotlivých objektů. Zde se odráží i kapitola o estetické a environmentální výchově, i díky těmto výchovám se totiž člověk učí vnímat to krásné a přitažlivé, co nám prostředí a příroda nabízí. Poté co jsou lidé schopni tyto brány vnímání otevřít, se začnou třeba zajímat i o to, jak prostředí a přírodu chránit a přispívat k jejímu dobrému rozvoji.

Soubor tří fotografií jsem nazvala Brány do minulosti. Mým záměrem je upozornit na kus zapomenuté historie, která je nám všem vlastní a v její nenápadné podobě se nachází všude kolem nás, jenom jsme ji zapomněli vnímat. Není v lidských silách zachovat všechny památky, ani z praktického hlediska to není účelem, protože by to vedlo k proměně krajiny na jeden velký skanzen. Každý ze zajímavých objektů si ovšem zaslouží, aby mu byla dána šance na záchranu, aby byl ukázán v celé svoji kráse a historických souvislostech.

V případě objektů značně poničených, u kterých už není záchrana reálná a které nenávratně zmizí z povrchu zemského, splynou s okolní krajinou a promění se k nepoznání, je dobré alespoň zdokumentovat jejich existenci. Třeba pořízením fotodokumentace a zakonzervováním případných zchovalých dobových písemností.

1.1 Námět a idea

Námět pro moji práci vznikl docela náhodně. Při hledání objektu focení jsem dlouho nemohla najít tu správnou inspiraci. Bloudila jsem lesem nedaleko svého bydliště a myšlenka nepřicházela. Až když jsem hledání inspirace už „pro dnešek“ vzdávala, na zpáteční cestě domů jsem si všimla pravidelné „hromádky kamení“, po chvílce jsem si uvědomila, že se jedná o památník, dokonce s konkrétním datem; a zalíbil se mi. Napadlo mě, jestli ho ostatní kolemjdoucí přehlídí stejně jako já...? Posadila jsem se nedaleko a sledovala lidi. Bohužel se chovali přesně jako já – slepě procházeli kolem a nikdo mu nevěnoval pozornost. V té chvíli jsem si uvědomila, že naši předci ho postavili z nějakého důvodu, pro ně ve své době důležitého a určitě si zaslouží naši pozornost a úctu.

Tak vznikla myšlenka upoutat pozornost kolemjdoucích. Potřebovala jsem jenom pár přátel, fotoaparát, a protože se začalo stmívat, několik světel. Asi za půl hodiny okolí památníku ožilo partou „dokumentujících“ nadšenců, a najednou se každý, kdo šel kolem, zastavil, ptal se, co se to tam fotí, proč, a co je to vůbec za památník... Zájem byl vzbuzen jak na místě, tak po zhlédnutí fotografie, která mi po této „akci“ zůstala (obr. 47).

Vedlo mě to k dalším myšlenkám, že by se dalo zajít s tímto nápadem mnohem dál a začala jsem si vybírat objekty větší a přidávat k nim různé artefakty, jako v jednom případě židli (obr. 48, 49). Ta měla čekat na pozorovatele foceného objektu, nabízela se mu pro to, aby se v dnešní uspěchané době na chvíli zastavil a popřemýšlel o těchto opomíjených objektech. Stále jsem měla ale nutkání zajít ještě dále a tak nakonec vznikly finální objekty s vystavěnými branami.

Výběr objektů pro mou práci nebyl tak jednoduchý a jednoznačný. Je tolik památek, které si zaslouží naši pozornost, tak které vyzvednout? Vybrala jsem si ty tři z nich, které mě nějakým způsobem oslovili více než ostatní už dávno, věděla jsem o nich, vídala je, ale – nic víc. Byl potřeba impulz, abych po jejich původu a podstatě pátrala. Pro mě to byla má diplomová práce. A nyní bych zase já ráda dala podnět dalším lidem, aby tyto skvostné historické

památky uviděli v celé jejich kráse, v jejich přirozeném prostředí. Abychom si všichni uvědomili, že ty objekty, vedle kterých chodíme dnes a denně a mlčky sledujeme jejich chátrání, jsou překrásné a stojí za to věnovat jim pozornost a udělat něco pro jejich záchranu.

Hrady a zámky představují úžasný námět. Tato starobylá opevnění vzbuzují pocit, jako by byla součástí krajiny odjakživa. Především zříceniny vypadají jako součást přírodních geologických útvarů než jako stavby, vytvořené lidskou rukou.¹⁰⁹ Na co jiného upozornit, co jiného opravdu vyzdvihnout z celého opevnění, než místo, kterým musel projít každý a zároveň to bylo místo nejzranitelnější z celé pevnosti. Právě bránou bych chtěla více přiblížit památky nacházející se v karlovarském kraji.

Cíleně jsem si vybrala objekty, kde už nejsou dochovány důležité stavební prvky – brány, které jsem se rozhodla zhotovit. Vybírala jsem z objektů, kde původní brána byla zobrazena jen na dobových perokresbách, ale rozhodla jsem se i pro objekt, kde podoba původní brány neexistuje, nebo se mi nepovedlo z dostupných zdrojů o ní cokoli zjistit. Proto je její zhotovení jen podle mých představ a informací o branách, které jsem z knih a encyklopedií získala. Samozřejmě je brána ve stavebním slohu, který odpovídá slohu postavené zříceniny.

Zhotovení bran nebylo jednoduchou záležitostí, ale vyráběla jsem je s jasným cílem: přes tyto materiální brány otevřít brány vnímání lidí, ukázat jim opomíjené zříceniny v jiném, krásnějším podání.

1.2 Historické kontexty projektu „Brány do minulosti“

Jelikož se praktická část práce zabývá mimo jiné historickými objekty z určité konkrétní lokality, rozhodla jsem se pro jejich historickou skicu kvůli

---

¹⁰⁹ Srov. EDWARDES, G. Naučte se dobře fotografovat krajiny – 100 rad a tipů. Nakladatelství ZONER PRESS, 2006. str. 92

lepší orientaci a pochopení mého rozhodnutí vybrat si právě takovýto typ objektů.

Velmi dobře tuto kapitolu vystihuje citát spisovatele Františka Jedermanna: *„Dějiny Evropy jsou plné bolesti a nářků, ruiny zarůstají pelyňkem, černobýlem a kručinkou a nová kultura parazituje na předešlé. Ale co dnešní doba, co její kultura, která ulévá kliky z bakelitu, a staví na třicet let z panelů, co doba umělé hmoty a žádného stylu?“*¹¹⁰ Často tento pocit zažívám, když vidím současnou novostavbu; samozřejmě, že i dnešní kultura vytváří stavby krásné. Ale přeci jen povětšinou jsou to stavby sice moderní, pěkné, většinou kombinace skla, železa a hmoty, monumentální, ale – neosobní. A pak, když se rozhlédnu a mám to štěstí, že v blízkosti chladné kombinace současných výtvarných techniky náhodou uvidím několik staletí stojící kostel, věž, usedlost, stavení, konstatuji: „Postavit to takovým způsobem, to už nikdo nikdy nedokáže“. Protože z těchto starých staveb vyzařuje duch své doby, jsou překrásné a vypovídající.

Každý stát, region, město, nebo i nejmenší obec mají svoji nezaměnitelnou historii, architekturu, a zejména svoje jedinečné místo ve vývoji lidské společnosti. Jedním z významných zdrojů informací o dobách minulých jsou sídla našich předků. Rozhodla jsem se čerpat náměty z regionu, ve kterém jsem vyrůstala – z bývalého sudetského pohraničí, na území kterého se nachází nespočetné množství zaniklých tvrzí, hradů, zámků, usedlostí, ale také celých osad a vesnic. Dnes mnohé z nich připomínají jenom hromady kamení, popřípadě polozbořené zdi, nebo v lepším případě ze zbytků chátrajícího stavění můžeme vytušit alespoň století, ve kterém byl objekt postaven, případně renovován. A když chybí i tyto němi svědci minulosti a člověk se snaží najít místo, které před několika staletími, nebo dokonce jenom desetiletími žilo plnohodnotným životem, musí jít a vytušit, co kolem něho bylo přetvořeno zásahem lidské ruky. Najednou vnímá, že stromy, které jsou všude kolem, vyrostly nějak v pravidelných intervalech, a že by mohlo jít

---

¹¹⁰ JEDERMANN, F. *Ztracené dějiny*. Nakladatelství INSTITUT PRO STŘEDOEVROPSKOU KULTURU A POLITIKU VE SPOLUPRÁCI S ACKERMANN GEMEINDE, 1990. s. 10

o stromy lemující jakousi alej. Nebo že na pár místech je tráva prořídlá a tvoří pravidelné obrazce – téměř čtverce, a hned je Vám jasno – zde mohly být základy několika stavení. Najdete poměrně hlubokou díru do země, ledabyly zakrytou dřevěným poklopem a usoudíte, že to mohla být studna.

Specifické pro region, kde žiji a ve kterém jsem vyhledala vhodné objekty pro moji práci, je dlouholeté soužití mnoha národností, z toho dvě nejpočetněji zastoupené byly česká a německá. Německá kolonizace pohraničí začíná pozváním od českých panovníků, především Přemysla Otakara I, za účelem osídlení horských oblastí, protože Češi žili převážně v nížinách podél řek. Němci horské oblasti zúrodnili, kultivovali a spolu s Čechy žili po několik století vedle sebe ve vzájemné shodě. Problémy začaly po vyhlášení samostatného Československého státu, kdy většina sudetských Němců odmítla uznat vytvoření Československa, ale nakonec museli přijmout roli početné sudetské menšiny. Po skončení druhé světové války, kdy bylo Německo poraženo, téměř bez výjimek byli sudetští Němci odsunuti – vysídleni.

Politický vývoj po roce 1945 (resp. 1948) se bohužel výrazně podepsal i na stavu dochovaných hradů, tvrzí a zámků v českém pohraničí, které byly původně většinou v držení německých panovnických rodů. Tendence nové vládnoucí ideologie bylo potírat a vymazat z paměti národa vše buržoazní, šlechtické a zejména německé.

Proto byla řada významných historických památek pohraničí přímo zbořena (zejména památky v nově zřízeném vojenském prostoru, nebo památky nacházející se v oblastech těžby přírodního bohatství). Další památky byly předány do užívání především národním výborům, státním statkům nebo jednotným zemědělským družstvům, které je doslova užívali, aniž by se starali

alespoň o jejich základní údržbu. Není divu, že za takové péče vydrželi často jen dvě – tři desetiletí a rozpadly se.¹¹¹

A tak hodně jedinečných historických památek, tvrzí a hradů, zakládaných od počátku 12. století, nebo sídel honosnějších – zámků, vznikajících od počátku 16. století, budovaných a přestavovaných po několik desetiletí generacemi významných panovnických rodů, je pro nás nenávratně ztracených.

1.2.1 Vybrané historické objekty

Hrad Starý Rybník - Altenteich (obr. 50)

Různá místa, prostředí nebo scenerie na nás působí přímo magicky. Tento pocit jsem zažívala pokaždé, když jsem projížděla kolem zříceniny hradu Starý Rybník, který jsem si vybrala jako objekt číslo jedna pro moji tvorbu. Stojí netradičně poblíž hlavní silnice v centru stejnojmenné obce – projedete zákrutou a najednou se před vámi otevře překrásná scenerie rozsáhlého rybníka lemovaného urostlými stromy a v pozadí se majestátně tyčí silueta zříceniny. Vypadá spíš jako divadelní kulisa, máte pocit, že se jedná jenom o jednu stěnu, která byla sem, do středu nevelké obce, posazená jaksi omylem. Tušíte, že tam stojí už od pradávna, přímo vás pobízí odhalit její tajemství, protože o ní víte tak málo.

Hrad Starý rybník byl postaven ve 14. století. První zmínka se datuje roku 1364, kdy byl hrad zapsán jako majetek Jana Rabeho z Michelsgrünü. Jako panské sídlo objekt sloužil až do 18. století. Bohužel roku 1792 vypukl na hradě požár, který se rychle rozšířil a tak záchrana hradu nebyla možná. Jelikož obnova hradu by byla velice nákladná a obtížná, nebyla její realizace

---

¹¹¹ ÚLOVEC, J. *Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech*. Nakladatelství Libri, 2000. s. 8-9

uskutečněna. Místo hradu tak hned v těsné blízkosti nechali majitelé postavit zámek, který plnil funkce shořelého hradu.¹¹²

Hrad Starý Rybník dnes vlastní soukromý majitel, možná právě za účelem záchrany, ale jeho chátrající stav tomu zatím moc nenasvědčuje.

Zámek Horní Luby - Schönbach (obr. 51)

Pozornost si zaslouží i druhý z objektů mé tvorby, zámek Horní Luby – místními nazýván velmi prostě Lubský zámeček. Byl postaven na mírném návrší v letech 1604-1608 svobodným pánem Heinrichem von Pissnitz. Už jako malá jsem často slýchávala vyprávění o tom, jak místní lidé přihlíželi zkáze a postupnému chátrání této překrásné stavby, dokonce sami přispívali k jeho pomalé likvidaci. Zámek Horní Luby roku 1945 přešel do majetku státu, až do začátku osmdesátých let byl jako jeden z mála v poměrně zachovalém stavu. Pak byl převzat Státním statkem Skalná a to byl začátek jeho konce. V prostředí historických budov s překrásnými malbami na zdech se skladovalo obilí a brambory, chovala se zde prasata a byl ustájen dobytek. Ve sklepech se pěstovaly žampiony a všude byl cítit hnůj. Statky objekt užívaly bez jakékoliv údržby, objekt chátral, stropy se propadaly, zdi se bořily, až bylo nakonec rozhodnuto o jeho demolici (srov. Lubský zpravodaj: říjen až prosinec 1998). Z vyprávění místních vím, že na Národním výboru se v té době dalo zažádat o povolení k odvozu stavebního kamene a cihel, ze kterých se stavěly garáže, kůlny. I když k celé demolici zámku nedošlo, smutný to osud pro památku, která byla součástí mého rodiska téměř 500 let. Zámek v Horních Lubech moc reálných vyhlídek na záchranu pro další generace dle mého úsudku a současného vývinu nemá.

Podhradí - Neuberg (obr. 52)

Ve srovnání s předchozími památkami mě zříceniny této usedlosti pokaždé překvapí svoji monumentální rozlohou – jedná se o pozůstatky rozsáhlého komplexu panských sídel s překrásnými zahradami na terasách nad

---

¹¹²Srov. DURDÍK, T. SUŠICKÝ, V. *Zříceniny hradů, tvrz a zámků. Západní Čechy*. Agentura Pankrac, s.r.o., 2005. s. 205-207

stejnojmennou vsí. Panství bylo nezvykle v držení jenom dvou rodů a jeho majitelé zde za několik staletí vybudovali čtyři zajímavá šlechtická sídla.

Nejstarším byl původně románský hrad ze začátku třináctého století s později vystavěnou dominantou podhradského komplexu, okrouhlou věží, která dodnes majestátně hlídá zbytky ašské historie.

Hrad potkal, jako mnoho jiných, osud dobití a oprav, požáru a zboření... Materiál z něho byl použit na výstavbu dalších sídel – zámků Horního, Dolního a Nového. Dále pivovaru, hostince, skleníků... Takové „městečko“ ve městě, řekli bychom v dnešních poměrech.¹¹³

U této jediné zříceniny je patrné, že si tohoto odkazu našich předků vážíme a jde najít způsob, jak často nedocenené dědictví naší minulosti zachovat. Jak už jsem napsala, nejde o to, udělat z naší země skanzen, nejsou ani dostupné finanční prostředky na to, aby se všechny chátrající památky zrekonstruovaly, ale bezesporu důležité je zachovat do budoucna to jedinečné, co nám ještě z naší historie zbylo. V roce 2011 se zde zrealizoval projekt „Investice do vaší budoucnosti“ spolufinancován Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Vznikla naučná stezka, která přiblíží všem návštěvníkům historii tohoto bezesporu zajímavého objektu. Objekt byl prozkoumán, historie zmapována a zaznamenána a místo je trvale udržováno v přístupném stavu.

1.3 Technická příprava

Příprava polystyrenových bran

Při volbě materiálu na zhotovení bran jsem si jako první vypsala dostupné materiály, pomocí kterých by bylo možné brány zhotovit. Patřil mezi ně karton, dřevotříska, sololitová deska, překližka, dokonce i balicí papír. Nic z uvedených materiálů nebylo dost dobré. Karton je sice poddajný materiál, ale

---

¹¹³ ÚLOVEC, J. *Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech*. Nakladatelství Libri, 2000. s. 225-228

jakmile se namočí, není už použitelný, stejně tak jako papír; věděla jsem, že by v podmínkách, ve kterých měly fotografie vznikat, nevydržely. Další materiály jako dřevotříska, překližka, sololitová deska jsou materiály těžké, se kterými by se velmi špatně manipulovalo. Nakonec jsem se rozhodla pro polystyren, bílý, lehký materiál, do kterého lze i poměrně dobře a přesně řezat. Před tvorbou bran z polystyrenu jsem se pokusila zhotovit nákresy, které mi daly představu, jak polystyrenová brána bude vypadat (obr. 53), sepsala jsem si i pomůcky, které jsem kromě polystyrenu potřebovala. Jednalo se o pilku, nůž, těsnící lepidlo a brusný papír. Po rozměření jednotlivých polystyrenových kvádrů jsem vyřezala příslušný tvar a poté jsem jednotlivé kusy slepila dohromady (obr. 54, 55, 56).

Fotografování

Před samotným fotografováním objektů je třeba připravit si věci k němu potřebné. Při tvorbě v přírodě zpravidla nebývá seznam dlouhý, protože převážná část „rekvizit“ se nachází přímo na místě, ale i tak je dobré si v rámci příprav do skicáře poznamenat všechny potřebné věci, v mém případě především různá svítidla. Nepoužívala jsem profesionální osvětlovací techniku, není nutností, pro mé účely postačovaly běžně používané zdroje umělého světla. Najít vhodné místo k focení může být dlouhodobá záležitost, někdy naopak – konkrétní místo vnukne fotografovi myšlenku a stane se prvotním impulzem pro vytvoření jeho představy o budoucí fotografii. Důležité je uvědomit si a určit, jaké klimatické podmínky budou vhodné pro daný záměr a jaké bude optimální světlo pro vybranou scénu. Fotografováním zachycujeme trojrozměrný prostor a fotka je dvourozměrná. Jedním z prostředků, který přispívá k vytvoření iluze prostoru, objemu a plastičnosti obrazu je právě využití světla plastického, případně protisvětla, nebo několika světelných bodů najednou a také vzniklého stínu. Naopak, když je žádoucí potlačit plasticitu obrazu, použije se světlo plošné.¹¹⁴

---

¹¹⁴ Srov. POHRIBNÝ, JAN. *Kreativní světlo ve fotografii*. Nakladatelství. ZONER PRESS, 2011. s. 10

Neméně důležitý faktor, který přispívá k iluzi trojrozměrného snímku, je i kontrast mezi světlem a tmou, tuto techniku jsem využila při zhotovování fotografií. Upřednostnila jsem tmavé tóny v kontrastu s nasvícením cílového objektu. Důležitá je také intenzita světla a směr jeho dopadu, protože ovlivňuje kromě jiného také barvu fotografovaného předmětu – buď zvýrazní intenzitu barvy, nebo naopak, utlumí ji. Při práci s intenzitou a směrem světla je možné dosáhnout velice zajímavých efektů stínů, které jsou dalším zajímavým prvkem modelování prostorového vjemu fotografie. Světlo na jakémkoliv obraze obecně přitahuje pozornost diváka. Při centrální kompozici se světlem vycházejícím ze středu obrazu se docílí sakrální, až mystický charakter; když světlo dopadá do středu, navozuje soustředění, rozvážnost.¹¹⁵ Také náladu fotografie pomáhá výraznou měrou navodit právě světlo. Při fotografování za deště a v přítmí se navodí nálada pochmurná, za slunečního dne vzniká dílo naladěné optimisticky. Fotografie mohou vznikat nahodile, jako potřeba umělce zachytit objekt, nebo situaci, kterou byl náhle zaujat. Vznikají také cíleně, po poměrně náročných přípravách a často ne napoprvé.

Rozhodla jsem se využít přirozené světlo nízké intenzity a také nasvícení několika zdroji umělého světla. Fotografie vznikaly v podvečer, když se začalo stmívat a na samotnou práci jsem měla vždy asi 30 minut, než se setmělo. Využívala jsem sice i několik zdrojů umělého světla, ale snažila jsem se u každého snímku o zachycení podvečerní oblohy v její modré barvě jednak pro oživení snímku, dodání barevnosti, a také jako zajímavou kontrastní barvu k převážně žlutému nasvícení klíčových předmětů. Snažila jsem se sledovat i předpověď počasí, aby mě nezaskočil déšť, nebo nepříjemné povětrnostní podmínky, vzhledem k materiálu použitému na zhotovení bran. Lehká polystyrenová brána měla totiž tendenci se rozhybat i při sebemenším vánku, a jelikož fotografie vnikaly na dlouhou expozici, bylo by nemožné houpající objekt vyfotografovat. Dlouhý expoziční čas je čas nad 1 sekundu, v mém případě jsem využila expoziční čas nastavený na 30 sekund.

Technika

---

¹¹⁵ Srov. POHRIBNÝ, JAN. *Kreativní světlo ve fotografii*. Nakladatelství. ZONER PRESS, 2011. s. 16

Na zhotovování fotografií jsem použila fotoaparát Fujifilm X10, fotoaparát je malý a lehký, proto byl pro mě ideální, protože jsem se většinou pochybovala v hůře přístupném terénu.

Další, co nemohlo v mém technickém vybavení chybět, byl stativ, při fotografování na dlouhý čas totiž není možné fotoaparát udržet v ruce. Jelikož jsem chtěla, aby fotografie byly opravdu ostré a pěkné osvětlené, využila jsem mnohokrát samospoušť – nastavenou na 10 sekund, abych měla dostatek času připravit si světla podle potřeby a hlavně také proto, aby se fotoaparát po zmáčknutí spouště přestal úplně hýbat.

Co se týká zdrojů umělého osvětlení používaných profesionálními fotografy, jsou velice nákladné a často by bylo i problematické je využít při zhotovování fotografií ve volné přírodě, protože se fotí na těžce dostupných místech, stejně jako v mém případě. Při mojí práci jsem se řídila sympatickým doporučením Jana Pohribného: „Naučte se plně ovládat i to minimum zdrojů, které máte k dispozici, než začnete investovat do nákladnějšího zařízení.“¹¹⁶ I když světlo v mé práci hrálo roli skoro stejně důležitou jako focení objekty, zdroje světla byly opravdu jednoduché. Použila jsem baterky s bílým a žlutým světlem s nastavitelným průměrem světelného kužele a světlo blesku fotoaparátu. Tyto se mi osvědčily již při prvotním focení pomníku.

1.4 Fotografický cyklus Brány do minulosti

Finální práce se skládá ze tří barevných fotografií bran s objekty, které byly pořízeny v místě, kde se zříceniny nacházejí. Brány byly vždy postaveny a přizpůsobeny jednotlivým objektům a podmínkám tak, aby bylo patrné, že se jedná o brány velikostně odpovídající daným objektům (obr. 57, 58, 59).

Digitální fotografie přinesla mnoho nových prvků, především to je možnost prohlédnout si vyfocený objekt okamžitě a také možnost snímek

---

¹¹⁶ POHRIBNÝ, JAN. *Kreativní světlo ve fotografii*. Nakladatelství. ZONER PRESS, 2011. s. 77

vylepšit pomocí různých programů až po zmáčknutí spouště.¹¹⁷ Já využila především první možnosti, která pro byla u všech fotografií nesmírně důležitá. Díky prohlížení fotografií na místě jsem okamžitě věděla, jak přibližně dlouho musím čekat, aby vznikl další – lepší snímek. Důležité bylo si počkat jak na modrou oblohu, což se mi někdy na poprvé nepodařilo, stávalo se mi totiž, že i přes předpovědi, kdy asi obloha zmodrá, se například zatáhlo a v tu chvíli jsem musela focení odložit na další den, jelikož při zamračené obloze nebylo možné fotografovat podle mých představ. Také jsem musela neustále kontrolovat objekt a výslednou kresbu, kterou na něm zanechávalo světlo. Ne vždy se povedlo na objekt kreslit tak, aby světlo přesně opisovalo konstrukci jednotlivých bran. Co se týče vylepšení pomocí různých počítačových programů, ani ty nám vždy nepomohou k vytvoření líbivého snímku, který nás zaujme. Důležité je, aby si fotografující uvědomil, že je více možností z jakého úhlu, místa a jakým způsobem lze zachytit jeden a ten samý objekt, ale že ne všechny možnosti jsou vhodné. To jsem si začala uvědomovat hned při první návštěvě zřícenin, a proto jsem na vybraných místech byla několikrát, fotila jsem je nejprve samotné bez mých bran z různých úhlů a pozic, abych si pro výsledné fotografie vybrala opravdu místa, která budou vypadat na fotografii dobře. Poté jsem se snažila brány k objektu postavit tak, aby tímto způsobem dokázaly člověka upoutat a donutit k zamyšlení nad celkovou kompozicí.

V kompozici jde v podstatě o vyváženost jednotlivých prvků obrazu, aby celkový dojem byl oku příjemný a lichotivý. Jsou daná určitá pravidla, podle kterých by měl být obraz kompozičně sestaven, ale není nutné tyto pravidla pokaždé striktně dodržet. Naopak, jistým narušením těchto pravidel je možné docílit jiného, zajímavého vyznění fotografie a dá se tak zvýraznit vybraný prvek s předem určeným záměrem. Na začátku je dobré vymezit „pracovní prostor fotky“ - prostředí, které se stane pozadím, což v mém případě byly právě zříceniny; a zároveň i součástí snímku a v případě potřeby jej dovybavit rekvizitami, modely, nasvítit je a podobně upravit. Modely – brány - byly tím hlavním v mé práci, bez nichž by výsledná fotografie nedávala smysl. Samozřejmě byly potřeba i úpravy a nasvícení. Důležité byly především

---

¹¹⁷ Srov. FREEMAN, M. *Očima fotografa*. Nakladatelství ZONER PRESS, 2010. obal knihy

úpravy terénu, aby každá z bran na nerovném povrchu dobře a především rovně stála, využila jsem především kamení, díky kterému jsem bránu podepřela. Nasvíceny byly nejen polystyrenové brány, ale i objekty v pozadí, i když jen letmo, kvůli vyniknutí obrysů ve tmě.

Řídila jsem se třetinovou kompozicí. Snažila jsem se objekty zachytit tak, aby fotografie dohromady působily jako celek a soubor. Zvolen byl i stejný styl nasvícení a pokusila jsem se i o fotografování ve stejnou dobu, aby byla barva oblohy co nejvíc podobná.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo osvětlit význam brány v mnoha souvislostech. Popsány byly brány materiální a brány pomyslné. Materiální brány byly rozebrány z hlediska architektonického vývoje od těch nejjednodušších po ty nejsložitější formy. Nastíněné byly i jednotlivé funkce bran, protože s vývojem společnosti rostl i význam samotné brány, a tak původní, pouze obranná funkce, k sobě přibírala mnoho dalších. Brány pomyslné poukazují na široký význam slova brána. Práce ukazuje, v jakých odvětvích kromě architektury se ještě brány vyskytovaly.

V kapitole estetická výchova a environmentální tvorba je nastíněno, jakým způsobem je možné rozvíjet lidské vnímání a postoj k umění a přírodě. Touto kapitolou jsem se zabývala především kvůli praktické části mé diplomové práce. Poukazuji na to, jakým způsobem se dá rozvíjet estetické cítění už od raného dětství. Zaměřila jsem se také na estetickou a environmentální výchovu ve školách, vzhledem k mé budoucí profesi si myslím, že právě školní prostředí je tím, ve kterém se vyvíjí pozitivní vztah k umění, přírodě a památkám. Žáci si díky těmto výchovám začnou více uvědomovat, proč je zapotřebí mít k těmto opomíjeným a často zanedbávaným objektům respekt. Land art, jako jeden z médií environmentální tvorby, je v práci zmíněn především proto, aby bylo poukázáno, jakým způsobem můžeme pomocí umělecké tvorby vzbudit u lidí zájem a snahu vykonávat něco dobrého pro své okolí, a jak je možné změnit své okolí i nepatrným přispěním.

S pojmem brána dále volněji operuji v praktické části mé práce. Podle studie bran v teoretické části jsem vytvořila své vlastní materiální brány, díky kterým jsem se pokusila poukázat na některé z historických objektů vytrácejících se nám před očima, a zároveň otevřít lidem jejich pomyslné brány vnímání tak, aby se zamysleli nad opomíjenými a zanedbávanými krásami naší země i nad tím, jak si většina z nás zapomíná uvědomovat věci všední a samozřejmé. Po zhotovení bran, zmapování místa, kde se zříceniny nacházejí, a za použití světla bylo docíleno toho, že brány na fotografii vynikají takovým

způsobem, až nás nenápadně vedou k samotné památce, u které se náš zrak zastaví.

Brána je fenomén, který se dá určitě zpracovat mnoha způsoby. Tato práce se zaměřuje pouze na určité oblasti tohoto pojmu a nebylo ani jejím cílem naprosto vyčerpat toto téma. Pro mě byla celá tato práce velkým přínosem, některé informace pro mě byly zcela nové, z některých zkušeností jsem se velmi poučila, mnohé mohu použít v mé budoucí profesi a vše použiji i při pokračování ve sbírce fotografií z míst opomíjených a zapomenutých.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

BUBEN, Milan. *Encyklopedie heraldiky*. Praha : Libri, 2005. ISBN 80-7277-135-3.

COTTERELL, M. *Keltské kroniky*. Nakladatelství PRAGMA, 2008. 236 s. ISBN: 978-80-7349-114-7

ČARNÁ, D. Z MESTA VON – *Umenie v prírode*. Nakladateľství GALÉRIA MESTA BRATISLAVY, 2007. [143 s.] ISBN: 978-80-88762-95-9

DEVITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Nakladatelství GRADA PUBLISHING, 2008. 82 s. ISBN: 978-80-247-2018-0

Dějiny. Nakladatelství Knižní klub, 2009. 612 s. ISBN: 978-80-242-3651-3

DURDÍK, T. *Encyklopedie českých hradů*. Nakladatelství LIBRI, 1995. 361 s. ISBN: 80-901579-8-X

DURDÍK, T. SUŠICKÝ, V. *Zříceniny hradů, tvrz a zámků. Západní Čechy*. Agentura Pankrac, s.r.o., 2005. 322 s. ISBN 80-86781-06-2

EDWARDES, G. *Naučte se dobře fotografovat krajiny – 100 rad a tipů*. Nakladatelství Zoner Press, 2006. 144 s. ISBN: 80-86815-30-7

ELSER, M., EWALD, S., MURRER, G. *Encyklopedie náboženství*. KARMELITÁNSKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1997. 407. s. ISBN: 80-7192-188-2

FISCHER, J. *100 NEJ – Nejvýznamnější stavby světa*. Nakladatelství MLADÁ FRONTA, 2007. 216 s. ISBN: Neuvedeno

FIŠERA, Z. *Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Nakladatelství LIBRI, 2007. 304 s. ISBN: 978-80-7277-061-8.

FREEMAN, M. *Očima fotografa*. Nakladatelství ZONER PRESS, 2010. 192 s. ISBN: 978-80-7413-003-8

GRAHAM-DIXON, A. *Umění*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB, 2010. 612 s. ISBN: 978-80-242-2663-7

HOFFMANN, František. *České město ve středověku*. Praha : Panorama, 1992. ISBN 80-7038-182-5.

HORYNA, B. *Úvod do religionistiky*. Nakladatelství INSTITUT PRO STŘEDOEVROPSKOU KULTURU A POLITIKU (ISE), 1994. 131 s. ISBN: 80-85241-64-1

HUNTEROVÁ, E. *Nejstarší civilizace*. Nakladatelství NAKLADATELSKÝ DŮM OP, 1996. [96 s.] ISBN: 80-85841-30-4

JEDERMANN, F. *Ztracené dějiny*. Nakladatelství INSTITUT PRO STŘEDOEVROPSKOU KULTURU A POLITIKU VE SPOLUPRÁCI S ACKERMANN GEMEINDE, 1990. 71 s. ISBN: 80-85241-02-3

JEŽEWSKA, G. *100 nejkrásnějších měst světa*. Nakladatelství JUNIOR, [2004]. [str. 111] ISBN 80-7267-153-7

KOUTEK, T. *Městské brány v Čechách*. Nakladatelství BRÁNA, 2003. 160 s. ISBN: 80-7243-192-7

KUKLÍNOVÁ, T., ZÁGORŠEKOVÁ, M., FISCHEROVÁ, A. *Estetika a estetická výchova*. Nakladatelství Obzor, 1980. 408 s. ISBN: není

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO)*. Praha, 2008.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. *Politika, stav a vývoj životního prostředí*. Praha, 1999. 200 s. ISBN: 80-7212-080-8

OLIPHANTOVÁ, M. *Atlas starověkého světa*. Nakladatelství GEMINI, 1993. [220 s.] ISBN: 80-7161-052-6

O'NEILOVÁ, A. *Biblické časy*. Nakladatelství ORBIS PICTUS, 1993. [108 s.]
ISBN: 80-85240-50-5

O'NEILOVÁ, A. *Starověk*. Nakladatelství ORBIS PICTUS, 1993. [108 s.]
ISBN: 80-85240-48-3

PALMER, D., JAMES, N., SPARROW, G. *Štěstí a sláva*. Nakladatelství
FORTUNA LIBRI, 2009. [272 s.] ISBN: 978-80-7321-485-2

POHRIBNÝ, J. *Kreativní světlo ve fotografii*. Nakladatelství. ZONER PRESS,
2011. 255 s. ISBN:978-80-7413-143-1

PTÁČKOVÁ, B., STIBRAL, K. *Estetika na dlani*. Nakladatelství Rubico,
2002. 150 s. ISBN: 80-85839-79-2

SOKOL, J. *Člověk a náboženství*. Nakladatelství Portál, 2003. 248 s. ISBN:
80-7178-886-4

SYROVÝ, B. *Architektura – svědectví dob*. Nakladatelství TECHNICKÉ
LITERATURY, 1977. 448 s. ISBN: není

ŠEVČÍK, O. *Architektura-historie-umění*. Nakladatelství GRADA, 2007. 332
s. ISBN: 978-80-247-6738-3

ÚLOVEC, J. *Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech*. Nakladatelství Libri, 2000.
379 str. ISBN: 80-7277-017-9

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele – 2*. Nakladatelství
Grada Publishing, 2011. 456 s. ISBN: 978-80-247-3357-9

WESTWOODOVÁ, J. *Atlas záhadných míst*. Nakladatelství KNIŽNÍ KLUB,
1994. 240 s. ISBN: 80-7176-061-7

DOKUMENTY:

PEKELNÉ BRÁNY [dokument]. Scénář Stephen Dost. USA, 2010.

RIVERS AND TIDES [dokument]. Režie Thomas Riedelsheimer, Německo/Finsko/Velká Británie, 2001

INTERNETOVÉ ZDROJE:

FG FORREST, A.S. [online]. 2013 [cit. 2013-03-16]. Dostupný z WWW: <http://www.praguewelcome.cz>

GLEEN, M., VAŠÍČEK, R. [online]. c1999-2003 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.artmuseum.cz>

INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE [online]. 2010 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.itf.cz/index.php?clanek=10>

MAROKO. [online]. 2011 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://maroko-afrika.sweb.cz/Meknes.html>

MAŠEK, J. [online]. 2009 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://www.osud.cz/zahadna-casova-vlna-hvezdne-brany-potemnila-jizni-ameriku>

MAYAN EXPLORE [online]. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupný z WWW: <http://www.mayanexplore.com>

MOFFAT, CH. [online]. 2007 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.arthistoryarchive.com>

NEJEDLÝ, P. [online]. 2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupný z WWW:

<http://www.cestomila.cz/clanek/487-tiwanaku-pod-ochranou-pachamamy-v-kolebce-jihoamerickyh-indianu>

NEJSLAVNĚJŠÍ BRÁNY SVĚTA. [online]. 2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupný z WWW: <http://gates-sveta.cz>

REDAKCE TISCALI.CZ [online]. 2012 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW:
<http://cestovani.tiscali.cz/brana-indie-aneb-fascinujici-cokoladova-pohadka-130728>

ŘÍM. [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW:
<http://rim.poznej.com/pamatky/tituv-vitezny-oblouk/>

VOLCANODISCOVERY. [online]. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupný z WWW: <http://www.volcanodiscovery.com>

VOLCANO WORLD. [online]. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupný z WWW:
<http://volcano.oregonstate.edu>

ŽÁK, P. [online]. 2010 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW: <http://berlin-pruvodce.cz>

PŘÍLOHY:

I. Obrazová příloha se vztahem k teoretické části 69

II. Obrazová příloha se vztahem k praktické části 86

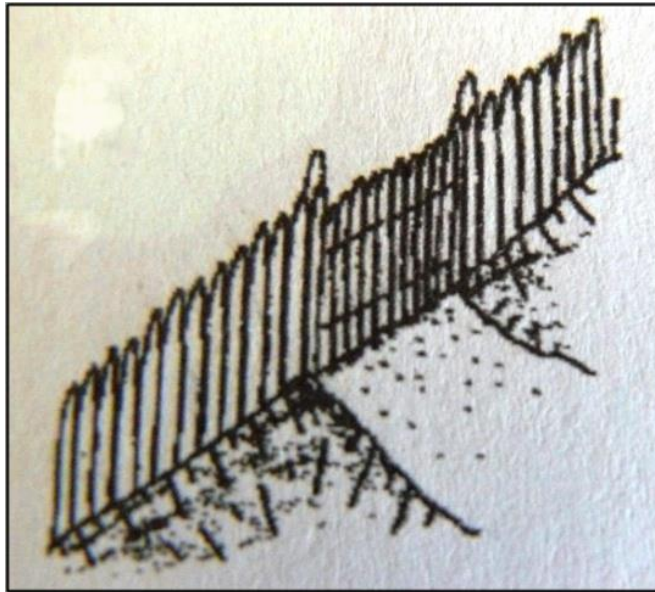
ZDROJE OBRAZOVÝCH PŘÍLOH: 91

I.   **Obrazová příloha se vztahem k teoretické části**

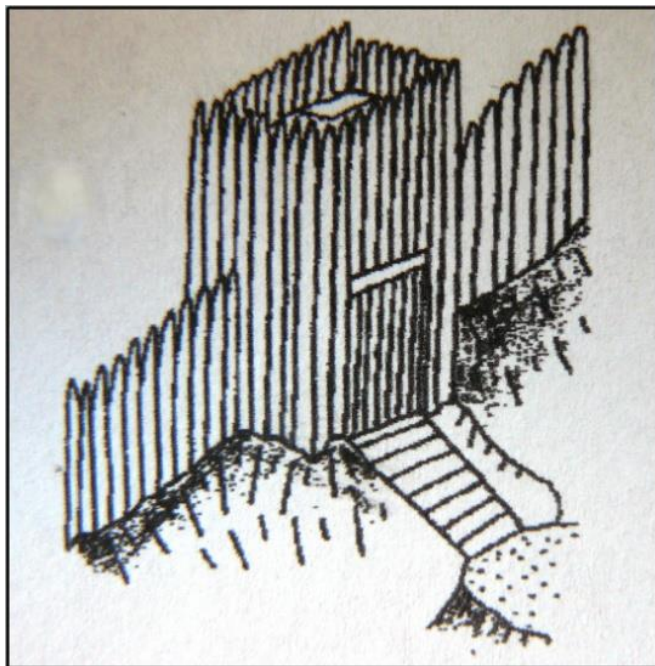

Obrázek 1: August Rodin: Brána Pekel

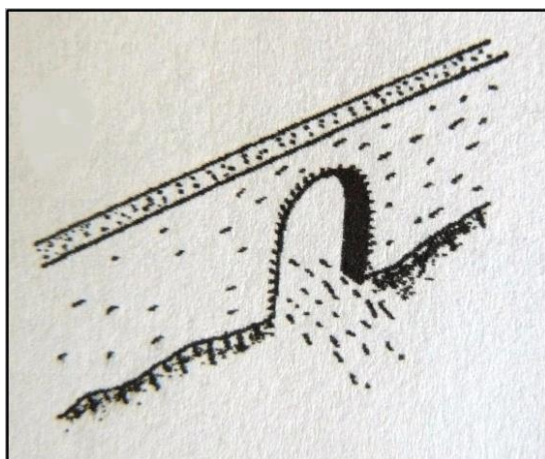
Obrázek 2-14: Jednotlivé typy bran

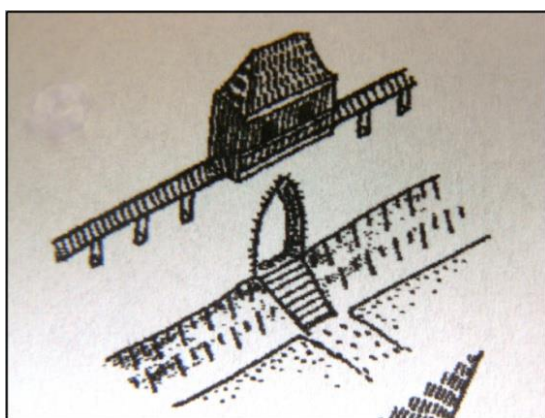
Obrázek 2: Brána 1

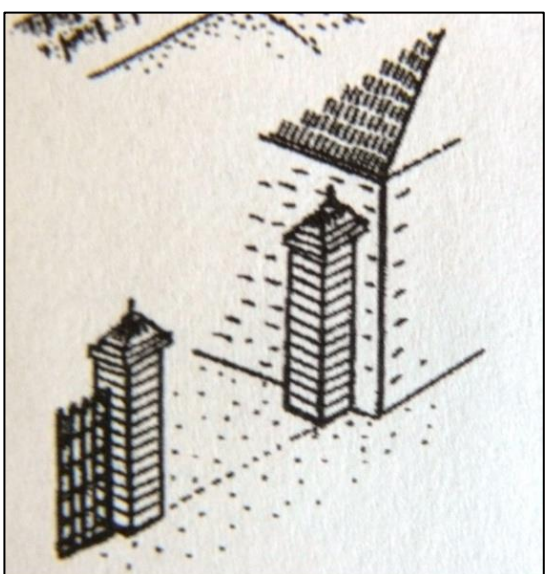
Obrázek 3: Brána 2

Obrázek 4: Brána 3

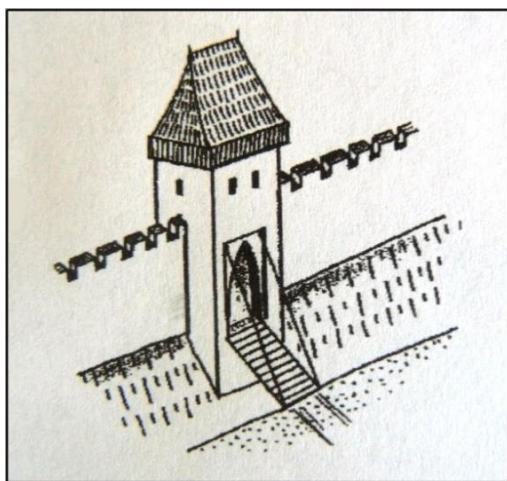

Obrázek 5: Brána 4

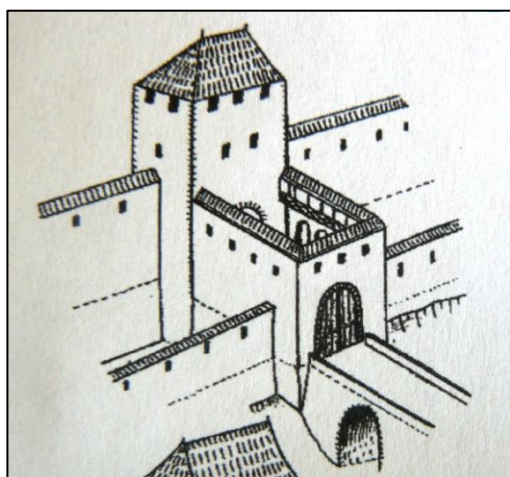

Obrázek 6: Brána 5

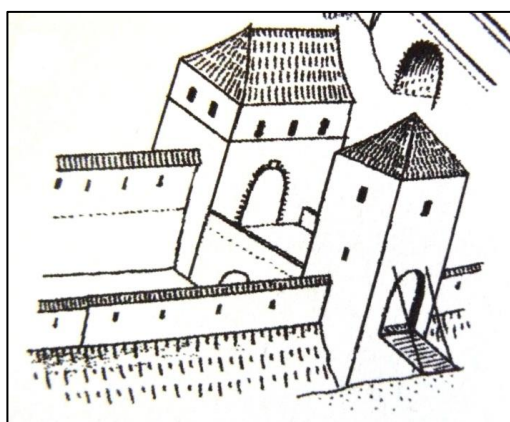

Obrázek 7: Brána 6

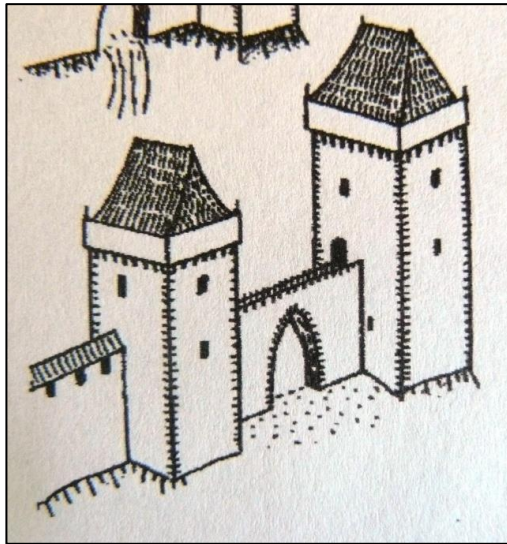

Obrázek 8: Brána 7

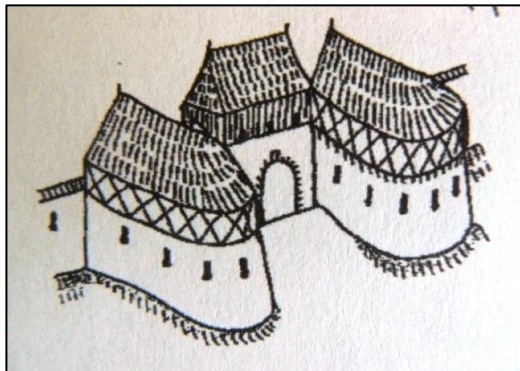

Obrázek 9: Brána 8

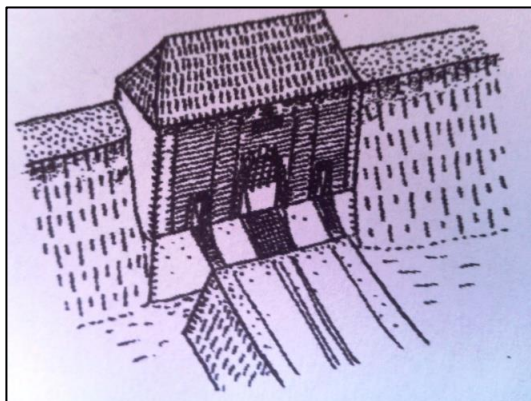

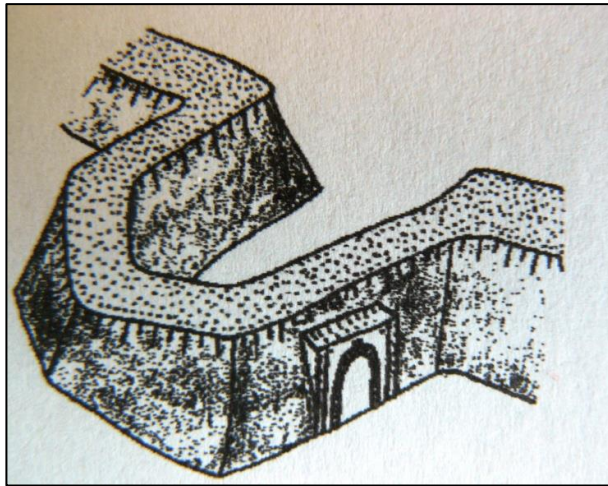
Obrázek 10: Brána 9

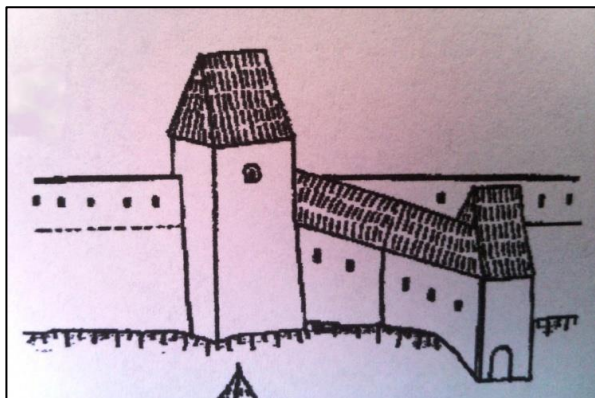
Obrázek 11: Brána 10

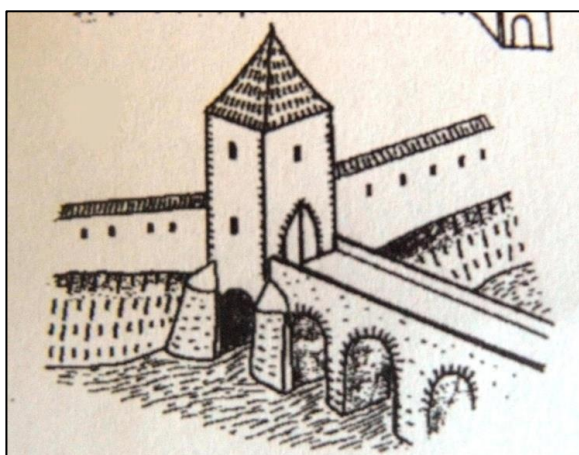
Obrázek 12: Brána 11

Obrázek 13: Brána 12

Obrázek 14: Brána 13

Obrázek 15: Brána 14

Obrázek 16: Brána Slunce

Obrázek 17: Ištařina brána

Obrázek 18: Brána v Sánči

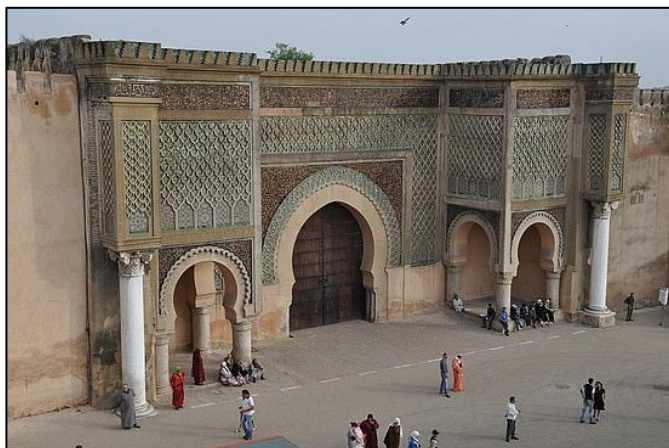

Obrázek 19: Brána Tien-an-men

Obrázek 20: Západní brána

Obrázek 21: Bab el-Mansour

Obrázek 22: Braniborská brána

Obrázek 23: Brána Indie

Obrázek 24: Hadriánův oblouk

Obrázek 25: Konstantinův oblouk

Obrázek 26: Titův vítězný oblouk

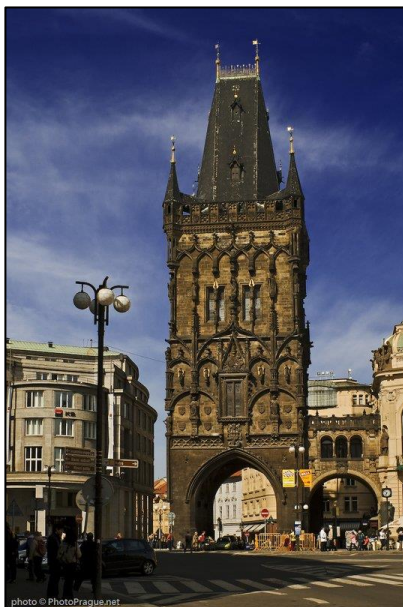

Obrázek 27: Vítězný oblouk

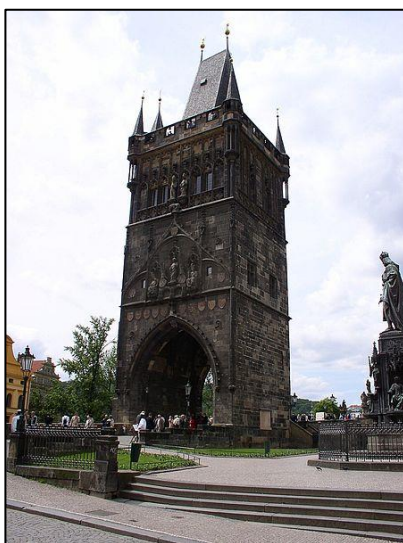

Obrázek 28: Gateway Arch

Obrázek 29: Prašná brána

Obrázek 30: Staroměstská mostecká věž s branou

Obrázek 31: Zbytek brány Špičky

Obrázek 32: Leopoldova brána

Obrázek 33: Táborská brána

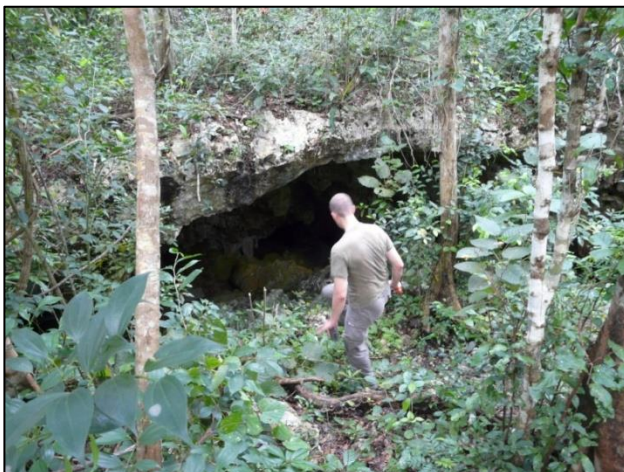

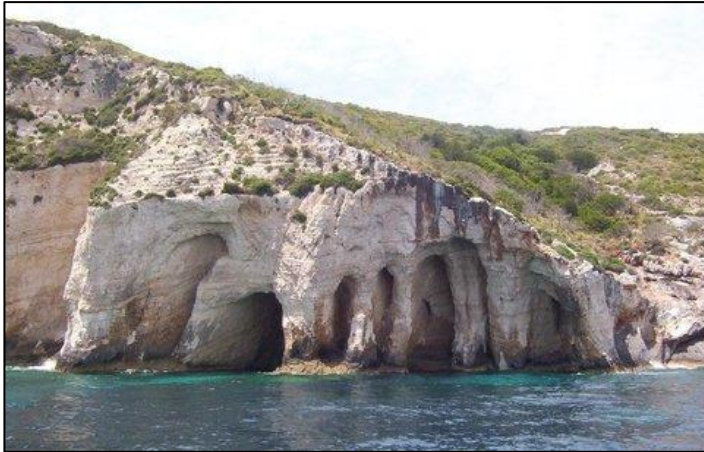
Obrázek 34: Cihelná brána

Obrázek 35: Sopka Masaya

Obrázek 36: Jeskyně Xibalba

Obrázek 37: Jeskynní vstupy Řecko

Obrázek 38: Sopka Hekla

Obrázek 39: Očistec Svatého Patrika

Obrázek 40: Sopka Erta Ale

Obrázek 41: Christo a Jean-Claude: Zabalený Reichstag

Obrázek 42: Andy Goldsworthy: Listy

Obrázek 43: Andy Goldsworthy: Led

Obrázek 44: Walter de Maria: Pole s bleskem

Obrázek 45: Walter de Maria: Míli dlouhá kresba

Obrázek 46: Walter de Maria: Zemní pokoj

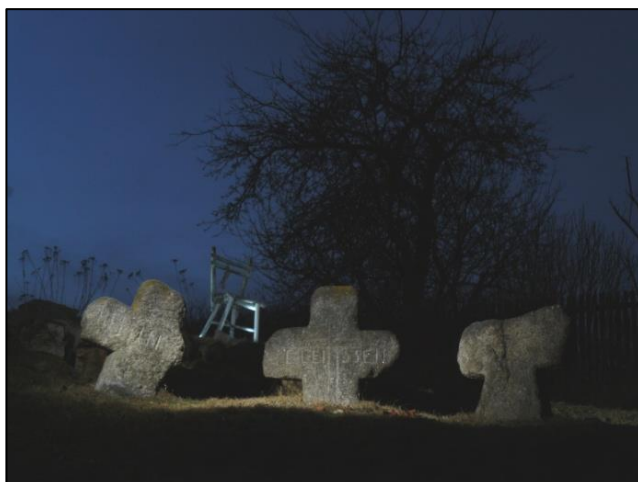
II. Obrazová příloha se vztahem k praktické části

Obrázek 47: Výsledná fotografie památníku

Obrázek 48: Zřícenina s přidáním artefaktu

Obrázek 49: Smírčí kříže s artefaktem

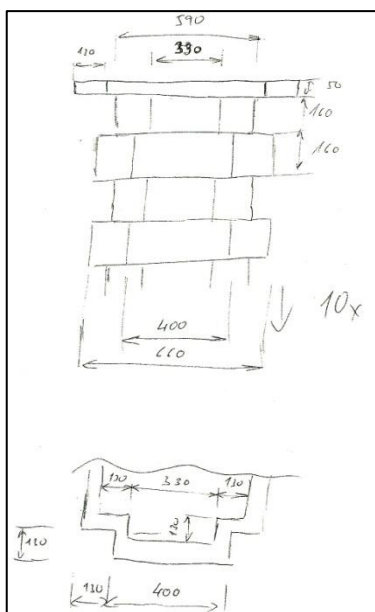
Obrázek 50: Zřícenina hradu Starý Rybník

Obrázek 51: Zřícenina zámku Horní Luby

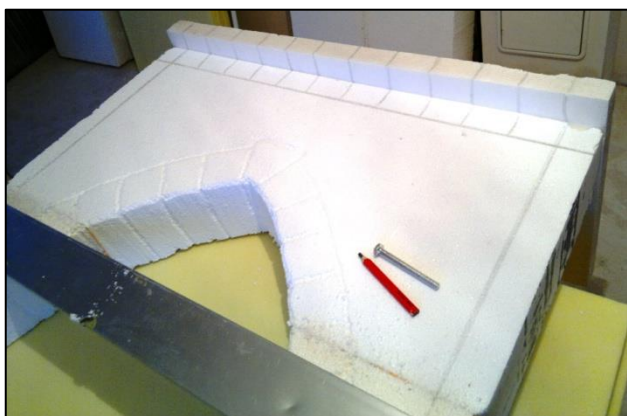
Obrázek 52: Zřícenina hradu a zámku Podhradí

Obrázek 53: Nákres jedné z bran

Obrázek 54: Příprava polystyrenových kvádrů

Obrázek 55: Měření a vyřezávání jedné z bran

Obrázek 56: Lepení částí jedné z bran

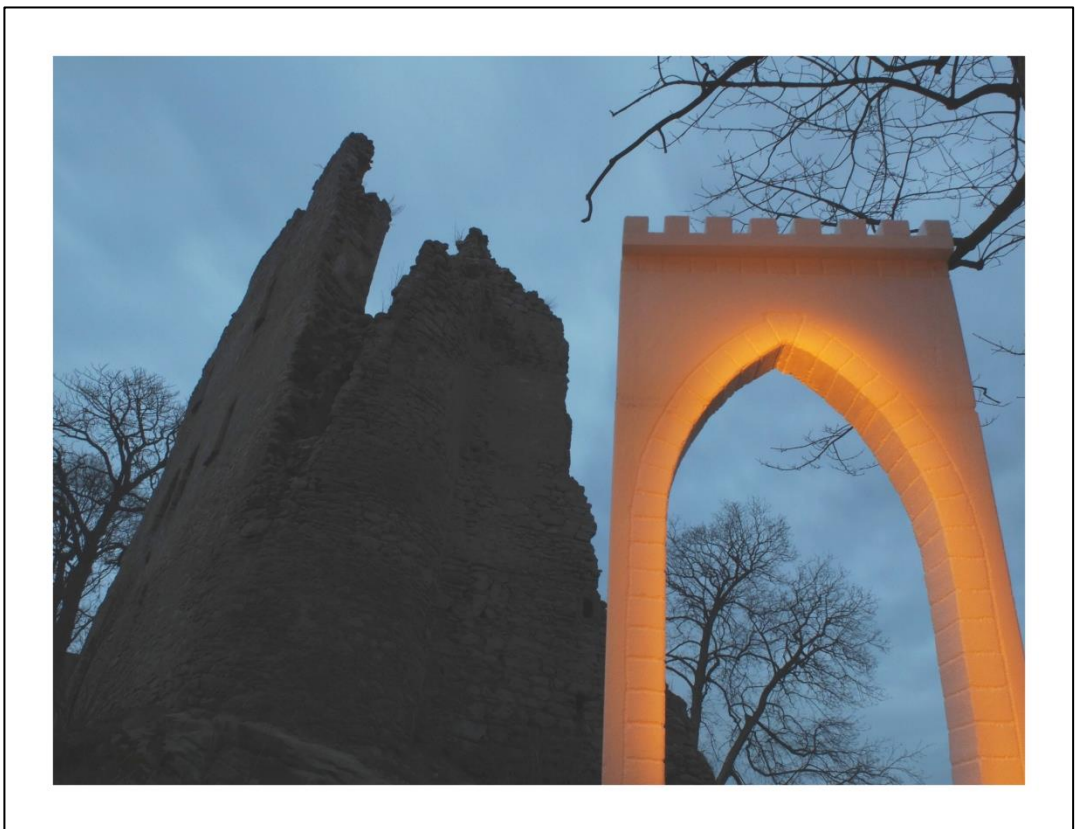
Výsledný fotografický cyklus Brány do minulosti

Obrázek 57: Zřícenina hradu a zámku Podhradí s bránou

Obrázek 58: Zřícenina zámku Luby s bránou

Obrázek 59: Zřícenina hradu Starý Rybník s bránou

ZDROJE OBRAZOVÝCH PŘÍLOH:

1. Jean de Calan [online]. 2012 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW:
http://www.musee-rodin.fr/sites/musee/files/styles/zoom/public/resourceSpace/1070_31590688f29de71.jpg
- 2 - 15. Fišera, Z. *Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Nakladatelství LIBRI, 2007. s 15. ISBN: 978-80-7277-061-8.
16. Trnková, E. [online]. [cit. 2013-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.cestomila.cz/clanek/487-tiwanaku-pod-ochranou-pachamamy-v-kolebce-jihoamerickych-indianu>
17. Charvát, J. [online]. [cit. 2013-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.paladix.cz/clanky/irak-3-dil-jizni-irak.html>
18. Štantejský, J. [online]. 2009 [cit. 2013-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.infoglobe.cz/zajimavosti/sanci/>
19. Martincová, P. [online]. 2008 [cit. 2013-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.zemesveta.cz/archiv/peking-3-2008/259-3/zakazane-mesto>
20. Cesty. [online]. [cit. 2013-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.sepl.rulez.cz/Britanie/pages/109.htm>
21. Maroko. [online]. [cit. 2013-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://maroko-afrika.sweb.cz/Meknes.html>
22. Topzine. [online]. 2010 [cit. 2013-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.topzine.cz/nemecka-literarni-scena-aneb-isd-v-berline>
23. Mydeals. [online]. [cit. 2013-02-03]. Dostupný z WWW:
<http://soutez.mydeals.cz/detaily-o-vyhre.php>

24. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.reckovlakem.websnadno.cz/Navstivena-mista-.html>
25. TripZone [online]. 2011 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://italie.tripzone.cz/rim/fotogalerie/konstantinuv-oblouk-arco-di-costantino-295>
26. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.cestujeme.name/FotoView.php?kde=B&id=39736>
27. [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://francia-viaggi-asm.oneminutesite.it/contatti.html>
28. Clark, D. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://blogs.static.mentalfloss.com/blogs/archives/24010.html>
29. [online]. 2009 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.digital-guide.cz/cs/realie/ctvrte-hlavniho-mesta/stare-mesto-4/>
30. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Staromestska_mosticka_vez.jpg
31. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.hrady.cz/?OID=689&PARAM=2&start=36>
32. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://img.radio.cz/pictures/r/praha/vysehrad/>
33. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.turistik.cz/cz/kraje/hlavni-mesto-praha/okres-hlavni-mesto-praha/praha-okres-hlavni-mesto-praha/taborska-brana-praha-vysehrad/galerie/>
34. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.matkamest.cz/vysehrad---kasematy---chodby-v-pevnostnich-valech.html>

35. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
http://www.holidaycheck.cz/fullscreen-Sopka+Masaya+Aktiver+Vulkan+in+Masaya-ch_ub-id_1134213527.html
36. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.speleoaquanaut.cz/clgllb--397-1-160>
37. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.blesk.cz/clanek/radce-cestovani/94224/zakynthos-ostrov-barev-vuni-a-zelv.html>
38. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.sme.sk/c/5966946/islandska-sopka-hekla-moze-vybuchnut.html>
39. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.profimedia.cz/fotografie/kostel-svateho-patrika-heysham/0011371239/>
40. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
http://cestovani.idnes.cz/foto.aspx?c=A090715_123726_igsvet_tom&strana=&foto1=TOM2c70c9_BAR_086730.jpg&inframe=1
41. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
http://sssarinka.rajce.idnes.cz/21_-_Akcni,_konceptualni,_postmoderna
42. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.bridgemanart.com/asset/140575/Goldsworthy-Andy-b.-1956/Spherical-leafwork-1988-leaves>
43. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
http://www.livingnonviolence.com/2010_07_01_archive.html
44. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://culturedart.blogspot.cz/2010/11/lightning-field-walter-de-maria.html>
45. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:
<http://walterdemaria.blogspot.cz/p/earth-works.html>

46. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:

<http://blog.muuse.com/walter-de-maria%E2%80%99s-eternal-%E2%80%9Cthe-new-york-earth-room%E2%80%9D/de-maria-earth-room-1977>

47-50. Archiv autorky

51. Voral, V. [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupný z WWW:

<http://dupybzuck.xf.cz/?text=230-rozhledny-hrady-a-zriceniny>

52-60. Archiv autorky